

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра фінансів

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

(підпис)

“ ” 2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
за освітньою програмою «Податкова та митна справа»
на тему: «Оподаткування споживання в Україні»

Виконавець:

Студентка 42 гр. ФФБС
Аветісян Ліана Макічівна
_____/підпис/

Науковий керівник:

д.е.н., професор кафедри фінансів
Слатвінська Марина Олександрівна
_____/підпис/

ОДЕСА-2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3-5
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОПОДАТКУВАННЯ СПОЖИВАННЯ	
1.1 Історичний розвиток системи оподаткування споживання....	6 - 13
1.2 Сутність та значення податків на споживання.....	13 - 21
1.3 Механізм оподаткування споживання в Україні та його недоліки.....	22 - 27
РОЗДІЛ 2 СИСТЕМА ОПОДАТКУВАННЯ СПОЖИВАННЯ В УКРАЇНІ: ФІСКАЛЬНА ЕФЕКТИВНІСТЬ	
2.1 Роль податку на додану вартість у формуванні Державного бюджету за 2014-2023 рр.....	28 - 34
2.2 Фіскальна ефективність акцизного оподаткування за 2014- 2023 рр.....	34 - 42
2.3 Фіскальне значення ввізного мита у державному бюджеті України за 2014-2023 рр.....	42 - 46
РОЗДІЛ 3 ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ СПОЖИВАННЯ	
3.1 Зарубіжний досвід оподаткування споживання та можливості його використання в Україні.....	47 - 58
3.2 Реформування податків на споживання в Україні.....	59 - 65
ВИСНОВКИ.....	66 - 70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	71 - 75
ДОДАТКИ.....	76 - 79

ВСТУП

У сучасних податкових системах кожної держави, без винятку, велике значення приділяється податкам на споживання. Їх перспективність та ефективність підтверджує багатовіковий досвід їхнього використання. Шляхом оподаткування споживання формується значний бюджетний ресурс на всіх рівнях влади. Ці податки стали надійним фінансовим інструментом для держави, оскільки вони виконують фінансову функцію найпростішим та найефективнішим способом. Крім того, вони можуть бути використані для регулювання рівня споживання серед різних соціальних груп, обмеження використання екологічно шкідливих для здоров'я товарів та інших небезпечних для здоров'я людини матеріалів.

Саме зовнішньоекономічні операції оподатковуються за допомогою податків на споживання. Шляхом застосування цих податків, держава може сприяти збільшенню обсягів експорту, регулювати обсяги імпорту, а також обмежувати експорт та імпорт певних товарів та послуг. Тому оподаткування за допомогою податків на споживання є предметом міжнародних торговельних угод. Саме зовнішньоекономічні операції оподатковуються за допомогою податків на споживання. Шляхом застосування цих податків, держава може сприяти збільшенню обсягів експорту, регулювати обсяги імпорту, а також обмежувати експорт та імпорт певних товарів та послуг. Тому оподаткування за допомогою податків на споживання є предметом міжнародних торговельних угод.

Детальне дослідження теоретичних аспектів податків на споживання, а також їхнього розвитку в Україні, вивчення практичних аспектів та проблематики їхнього включення до бюджетів на всіх рівнях є важливим етапом для подальшого вдосконалення української системи оподаткування споживання та розробки відповідних правових норм у чинному податковому законодавстві України. Це виправдовує актуальність обраної теми для кваліфікаційної роботи бакалавра.

Сучасні наукові дослідження щодо використання непрямих податків,

особливо в контексті оподаткування споживання, як в Україні, так і в інших країнах, не відображають останніх змін в економічному розвитку нашої держави.

Мета даної бакалаврської кваліфікаційної роботи полягає у вивченні сутності податків на споживання, їх історичного походження в Україні, а також оцінці фіскальної та регулюючої ефективності їхнього застосування. Робота також передбачає аналіз зарубіжного досвіду оподаткування споживання та розробку практичних пропозицій щодо можливого реформування системи оподаткування на споживання в Україні.

Відповідно до мети кваліфікаційної роботи бакалавра ми поставили та вирішили такі завдання для дослідження:

- проаналізувати етапи формування та прогресу системи оподаткування споживання.
- виявити сутність податків на споживання, їх плюси й мінуси.
- розглянути організацію оподаткування споживання в Україні.
- висвітлити роль податку на додану вартість у формуванні Державного бюджету України.
- досліджити фіскальну ефективність акцизного оподаткування.
- проаналізувати прагматику та проблематику митних платежів в Україні.
- розглянути зарубіжний досвід оподаткування споживання й можливості його застосування в Україні.
- здійснити прогноз надходжень податків на споживання за допомогою однофакторної моделі.
- обґрунтувати шляхи реформування системи оподаткування споживання в Україні.

Об'єктом дослідження є відносини держави та юридичних і фізичних осіб с приводу сплати податків на споживання в бюджет держави.

Предметом дослідження є оподаткування споживання в Україні та в зарубіжних країнах.

Теоретичну та практичну базу для даного дослідження бакалаврської роботи складають законодавчі акти та інші нормативно-правові документи України та інших країн, включаючи Податковий кодекс України, Бюджетний кодекс України, закони України, що стосуються оподаткування, а також Укази Президента України, Постанови Верховної Ради та Уряду України у сфері оподаткування. Додатково використовуються статистичні дані від Державної казначейської служби України, Міністерства фінансів України, Державної служби статистики України, Державної митної служби України та Державної податкової служби. Допоміжні джерела включають підручники, монографії, наукові статті з питань оподаткування.

Під час проведення дослідження було використано різноманітні загальні та спеціальні методи наукового дослідження. До них відносяться діалектичний метод, історичний метод та порівняльний метод, що допомогли проаналізувати сутність та історію оподаткування споживання в Україні. Для оцінки фінансової ролі податків на споживання були використані статистичний метод, метод порівняння, аналізу та синтезу. При представленні результатів дослідження використовувалися графічні методи та побудова статистичних таблиць. Також був застосований кореляційно-регресійний аналіз для прогнозування надходжень податку на додану вартість, акцизного податку, ввізного мита, а також загальних надходжень податків на споживання в залежності від зростання ВВП країни.

Структура кваліфікаційної роботи бакалавра: вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел та додатки. Обсяг роботи 79 аркушів, 9 таблиць, 24 рисунки, 2 додатка на 2 аркушах.

РОЗДІЛ І

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОПОДАТКУВАННЯ СПОЖИВАННЯ

1.1. Історичний розвиток системи оподаткування споживання

Історичний розвиток системи оподаткування споживання розпочався в Стародавні часи та носив хаотичний характер. Одні податки змінювали інші. В цілому система оподаткування споживання пройшла значний еволюційний шлях у розвинених країнах, включаючи і територію сучасної України. Універсальні акцизи перетворилися з податку з обороту на податок на додану вартість. При цьому, якщо податок з обороту зазвичай мав складну багаторівневу форму, то більш справедливим вважається однорівнева форма, схожа на податок на додану вартість.

Однак важливо відзначити, що податок з обороту, який збирався на території України, відрізнявся від подібного податку в розвинених країнах. Ці відмінності полягали в тому, що в Україні цей податок включався до ціни товарів широкого вжитку, здебільшого на етапі оптової торгівлі перед продажем кінцевим споживачам. Тобто він не охоплював усі етапи виробництва та обігу товарів, як це було в розвинених країнах. Наприклад, важка промисловість, така як електроенергетика, нафтова та газова промисловість, автомобільна промисловість, оподатковувались окремо. У розвинених країнах податок з обороту застосовувався до всіх ланок виробництва та обігу товарів, і його можна було спостерігати в ціні всіх товарів і послуг, незалежно від того, чи вони реалізуються кінцевим споживачам. В Україні податок з обороту стягувався за різними ставками в залежності від категорій товарів. Наприклад, податок з обороту на алкогольні напої та тютюнові вироби схожий був на специфічний акцизний податок. У розвинених країнах, натомість, податок з обороту зазвичай застосовувався за єдиними ставками.

У часи, коли діяла планова адміністративно-командна економіка в

Україні, ціни були фіксованими державою та однаковими для однакових товарів по всій країні. В цьому контексті податок з обороту мало впливав на ціни, але іноді може зменшувати прибуток підприємств. У розвинених країнах з ринковою економікою податок з обороту впливав на ціни і, в залежності від еластичності попиту, може переноситися або на виробників, або на споживачів.

Перехід від планової адміністративно-командної економіки до ринкових умов вимагав значних змін у системі оподаткування споживання. Однак період трансформації був надзвичайно важким для нашої країни. Впровадження податку на додану вартість зіткнулося з численними труднощами, серед яких:

- Зростаюча тінізація значної частини економіки призводила до скорочення офіційних обсягів реалізації товарів, робіт та послуг.

- Велике безробіття і затримки у виплаті заробітної плати призводили до зменшення попиту населення, що також зменшувало обсяги реалізації товарів, робіт та послуг.

- Низька конкурентоспроможність вітчизняної продукції в умовах, коли іноземні товари без перешкод потрапляли на наш ринок, призвела до зменшення споживання вітчизняних товарів.

- Суттєві обмеження доступу до банківських кредитів, зростання обсягів дебіторської та кредиторської заборгованості на підприємствах і криза неплатежів призвели до виникнення ситуації, коли бартер та податкова заборгованість стали надзвичайно поширеними.

Ці виклики були значними і виправдовували б залишення податку з обороту на перехідний період. Проте «влада прийняла інший курс. В Україні почали стягувати податок на додану вартість згідно із Законом України «Про податок на додану вартість» від 20 грудня 1991 року. Через рік деякі аспекти сплати податку на додану вартість були вирішені Декретом Кабінету Міністрів України «Про податок на додану вартість» від 26 грудня 1992 року, який був чинним до 3 квітня 1997 року. Закон України «Про

податок на додану вартість» продовжив реформування системи оподаткування споживання в Україні. Тоді були піднімані питання про методи визначення доданої вартості та способи розрахунку податкових зобов'язань» [1].

Впровадження сучасної та ефективної системи оподаткування, такої як податок на додану вартість, замість застарілого податку з обороту, потребувало наступного:

а) перш за все, необхідною була достовірна первинна документація, яка супроводжувала операції купівлі-продажу товарів, робіт та послуг. Бухгалтерський та податковий облік мав бути надійним, і на підприємствах потрібно було організувати цей облік так, щоб можна було точно визначити податкові зобов'язання;

б) треба було уникнути фіктивних операцій з придбання сировини, матеріалів та інших товарів, а також послуг. Такі операції могли завдати шкоди бюджету через незаконне відшкодування податку на додану вартість з бюджету;

в) важливим аспектом було сучасне адміністрування податку на додану вартість, яке дозволяло б відстежувати рух товарів на всіх етапах виробництва. Для цього потрібно було створити автоматизовану інформаційну систему, яка швидко виявляла б ризиковані операції.

Згідно з положеннями Декрету Кабінету Міністрів України «Про податок на добавлену вартість», «сума податку, яка повинна була надійти до бюджету, визначалася як різниця між обсягом ПДВ, отриманим від споживачів за реалізовані товари, роботи та послуги, і сумою ПДВ, яка була сплачена або мала бути сплачена постачальникам за товари, роботи та послуги, використані в процесі виробництва. Також розраховувалася сума податку за придбані виробничі основні засоби та нематеріальні активи, які використовувалися у виробництві» [1].

Ця вимога щодо використання придбаних основних засобів у виробництві, інакше платник податку не має права скорочувати вхідний

ПДВ на ПДВ, що сплачений за такі основні засоби, викликала багато запитань. Деякі платники використовували цю норму для зменшення свого податкового зобов'язання. Проте «Закон України «Про податок на додану вартість» від 3 квітня 1997 року скасував цей вимогу. Замість цього, була введена можливість включати до податкового кредиту суму ПДВ, що була сплачена або нарахована платником податку у зв'язку з придбанням основних засобів. Термін введення в експлуатацію основних засобів не був визначений. Крім того, ці основні засоби підлягали амортизації. Таким чином, з 1997 року в Україні поширюється найбільш поширена форма визначення доданої вартості – споживча. Більш детально про всі можливі форми розрахунку доданої вартості буде розглянуто в наступному параграфі» [1].

Щодо методів обчислення податкових зобов'язань з ПДВ, був обраний найбільш поширений в світі кредитний метод. Він є найбільш вдосконалим серед усіх, що застосовуються у зарубіжній практиці. Детальніше про всі методи розрахунку податку на додану вартість також буде ретельно розглянуто в наступному параграфі цієї кваліфікаційної роботи.

Варто зазначити, що вибір кредитного методу обчислення ПДВ та зміна можливих складових податкового кредиту з 1997 року, що дозволила відносити суми ПДВ за придбані чи побудовані основні фонди незалежно від термінів їх введення у експлуатацію, наблизила механізм справляння ПДВ в Україні до цивілізованих, найбільш зрілих. Також Закон України «Про податок на додану вартість» від 3 квітня 1997 року змінив дати визначення податкового зобов'язання та податкового кредиту, замінивши касовий метод методом першої події як щодо податкових зобов'язань, так і щодо податкових кредитів.

Метод визначення дати податкових зобов'язань та податкового кредиту вважається справедливим для платників і більш відповідним для ведення підприємницької діяльності. Однак це не завжди є оптимальним для

виконання фіскальної функції податку на додану вартість. Протягом тривалого часу експортери продукції намагалися отримувати бюджетне відшкодування, не розраховувшись зі всіма своїми постачальниками: податок не надходив до бюджету, а підприємства-експортери намагалися отримати відшкодування. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про податок на додану вартість» від 1 червня 2000 року вирішив цю проблему. Тепер експортери можуть відшкодувати ПДВ, який реально сплатили своїм постачальникам за сировину, матеріали, інші товари та послуги, необхідні для виробництва або можливого перепродажу товарів.

Як зазначає історичне становлення «в еволюції оподаткування ПДВ виникли інші тенденції, які зазвичай зводили податкове навантаження для платників цього податку:

1. Зменшення кола платників ПДВ. Спочатку фізичні особи були включені до переліку платників ПДВ з 1996 року, але Законом України від 3 квітня 1997 року "Про податок на додану вартість" з цього переліку були виключені ті, що не були зареєстровані як платники податку за умов, коли вони ввозили товари на територію України, які не підлягали оподаткуванню. Постійно зростає поріг оподатковуваних операцій, після чого дрібні підприємства мають можливість відмовитися від реєстрації як платники ПДВ. Зменшення кола платників сприяло покращенню адміністрування серед великих платників ПДВ.

2. Зниження розміру ставки ПДВ. Законом України від 20 грудня 1991 року "Про податок на добавлену вартість" ставка була встановлена на рівні 28%. Декретом Кабінету Міністрів України від 26 грудня 1992 року "Про податок на добавлену вартість" ставку зменшено до 20% з 1 січня 1993 року. З 15 травня 1993 року ставку знову підвищили до 28% через проблеми з наповненням бюджету. Постанова Верховної Ради України від 31 травня 1995 року знизила ставку до 20%» [2].

1. Надання можливості платникам ПДВ компенсувати від'ємну різницю між сумою податкового зобов'язання та сумою податкового

кредиту було вперше дозволено Законом України від 3 квітня 1997 року «Про податок на додану вартість». До цього, Декретом Кабінету Міністрів України від 26 грудня 1992 року, така можливість не передбачалася, а лише експортерам та платникам, які здійснювали операції, звільнені від оподаткування, було дозволено відшкодовувати ПДВ з бюджету.

2. Уніфікація розрахунку податкових зобов'язань для всіх видів діяльності була проведена Законом України від 3 квітня 1997 року «Про податок на додану вартість». До цього, підприємства - виробники, торгові підприємства та посередницькі фірми мали різні методи розрахунку податкових зобов'язань та подавали різні декларації з ПДВ. Навіть у випадку, коли підприємство здійснювало обидві види діяльності одночасно, розрахунки ПДВ проводились окремо за кожним видом діяльності. Суми ПДВ за основні засоби, які використовувалися для різних видів діяльності, розподілялися пропорційно податковим кредитам або обсягам операцій.

Система податкових пільг була розширена. Декрет Кабінету Міністрів України від 26 грудня 1992 року «Про податок на додану вартість» передбачав звільнення від оподаткування ПДВ для деяких товарів, робіт та послуг. Суми податку, сплачені споживачами, можливо було зараховувати в рахунок наступних платежів з ПДВ або відшкодовувати з бюджету, що схоже на оподаткування експортних операцій за нульовою ставкою податку. Пізніше Законом України від 3 квітня 1997 року «Про податок на додану вартість» був розширений перелік товарів та операцій, що оподатковувалися за нульовою ставкою, а також збільшено перелік операцій, що звільнялися від оподаткування. Додаткові пільги були введені для окремих суб'єктів господарювання та спеціальних економічних зон. Ці пільги були внесені іншими законодавчими актами, які регулювали питання державних фінансів та оподаткування.

Як результат, пільги лише за один податок на додану вартість становили 80% загальної суми пільг. Це означало, що бюджет втрачав значні фінансові ресурси, іноді ці втрати перевищували надходження ПДВ

до Державного бюджету України в декілька разів. Окрім втрат для бюджету, розширення податкових пільг також призводило до посилення дискримінації в оподаткуванні різних платників податку на додану вартість.

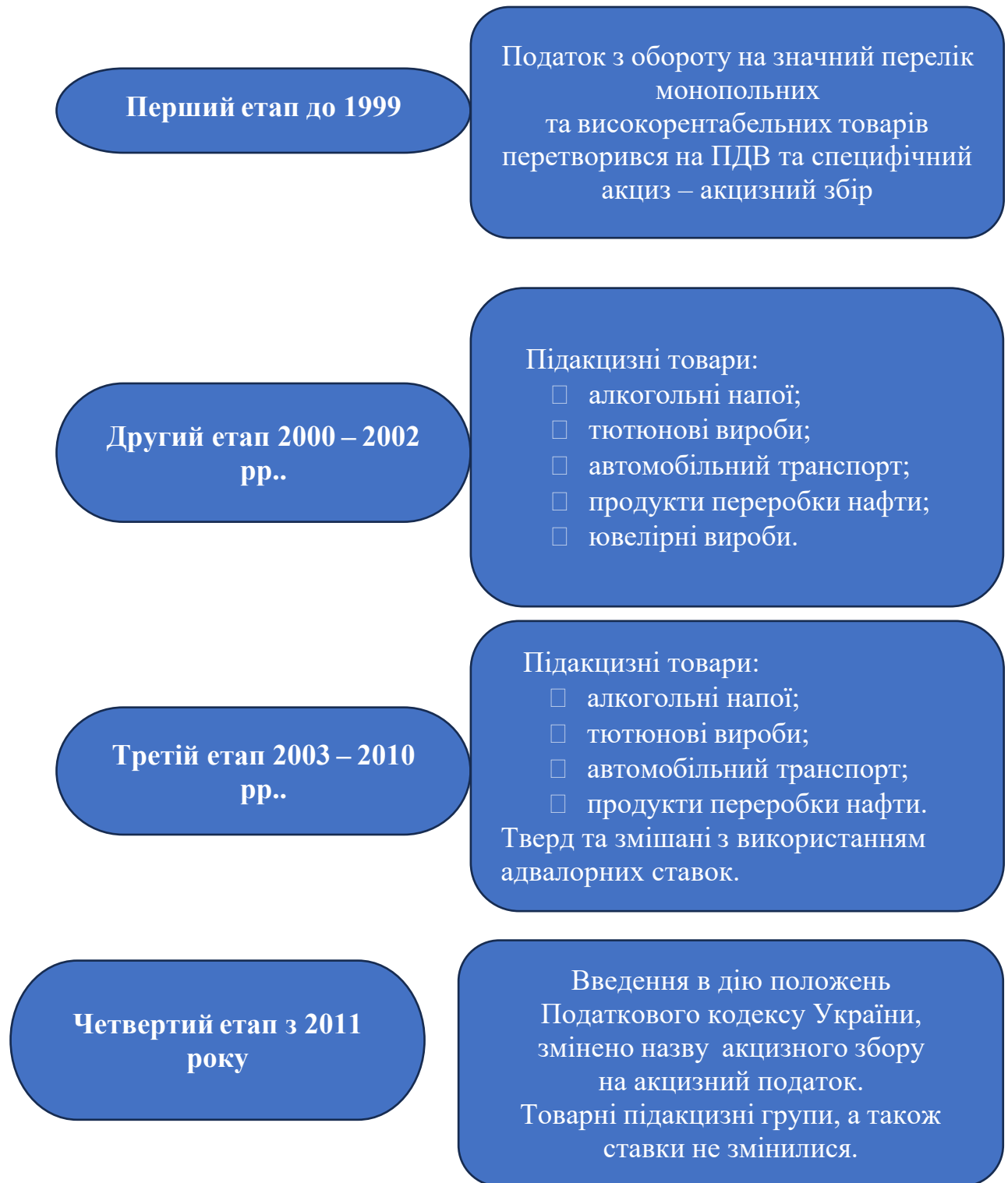

Рис.1.1. Етапи еволюції оподаткування споживання

Джерело: [8]

Щодо оподаткування акцизом, спостерігалася еволюція у напрямку зменшення кількості груп підакцизних товарів та збільшення їхніх ставок. Окрім специфічних ставок, були введені комбіновані (одночасно фіксовані та відсоткові). Назва такого оподаткування була змінена з акцизного збору на акцизний податок. Також був запроваджений акцизний податок на роздрібні продажі, який став важливим додатковим джерелом доходів для місцевих бюджетів. Етапи розвитку системи оподаткування споживання наведено на рис. 1.1.

1.2 Сутність та значення податків на споживання

Визначаючи сутність та значення податків на споживання варто зазначити сам термін, що вказує та визначає перелік товарів, які споживаються. Податки на споживання, також відомі як непрямі податки, включають акцизи та мито, які враховуються в ціні товарів, послуг та робіт. Ці податки можуть бути універсальними або специфічними. Універсальні акцизи застосовуються до всіх товарів, послуг та робіт, за винятком тих, що звільнені від оподаткування, за однаковими ставками для всіх. Специфічні акцизи, натомість, застосовуються до певних категорій товарів з різними індивідуальними ставками.

Характеристики митного, акцизного та споживчого оподаткування відрізняють їх від інших форм оподаткування. Нами визначено основні риси цих видів оподаткування включають:

- Мито та всі акцизи враховуються у вартості товарів, послуг та робіт.
- Вони відрізняються між номінальним або законодавчо визначеним платником та фактичним платником податку. Перший, виступаючи як податковий агент, отримує оплату податку у вигляді

ціни товару та перераховує його в бюджет. Другий — реальний платник, який сплачує податок при придбанні товарів, послуг та робіт. Наприклад, мито сплачується імпортером при ввезенні товару, але це може бути компенсовано у вартості продажу покупцям.

- Податкові зобов'язання з мита та акцизів легко визначити, тому їх легко адмініструвати. Важливою перевагою є те, що платники не мають можливості ухилитися від сплати цих податків, особливо за умови широкого використання реєстраторів розрахункових операцій, які дозволяють легко перевірити рух товарів.

Податки на споживання класифікуються за різними ознаками залежно від того, як законодавець виписав характеристику кожного елемента податку, як здійснюється розрахунок такого податку, коли він зараховується до бюджету. Класифікація податків на споживання наведена в табл. 1.1

Таблиця 1.1

Порівняльна характеристика податків на споживання

Податки на споживання	Характеристика податку			
	Економічна природа	Сфера застосування	Механізм стягнення	Наявність кумулятивного ефекту
ПДВ	Акциз	Універсальний	Багато стадій	Некумулятивний
Акцизний податок	Акциз	Специфічний	Одна стадія	Некумулятивний
Мито	Мито	Специфічний	Одна стадія	Некумулятивний

Джерело: [9]

Відповідно на рис. 1.2 наведена порівняльна характеристика податків на споживання, що запроваджені в Україні, а саме визначена їх економічна природа, сфера застосування, механізм стягнення та наявність негативного кумулятивного ефекту, що збільшує податкове навантаження на платників, призводить до зростання цін товарів, робіт та послуг.

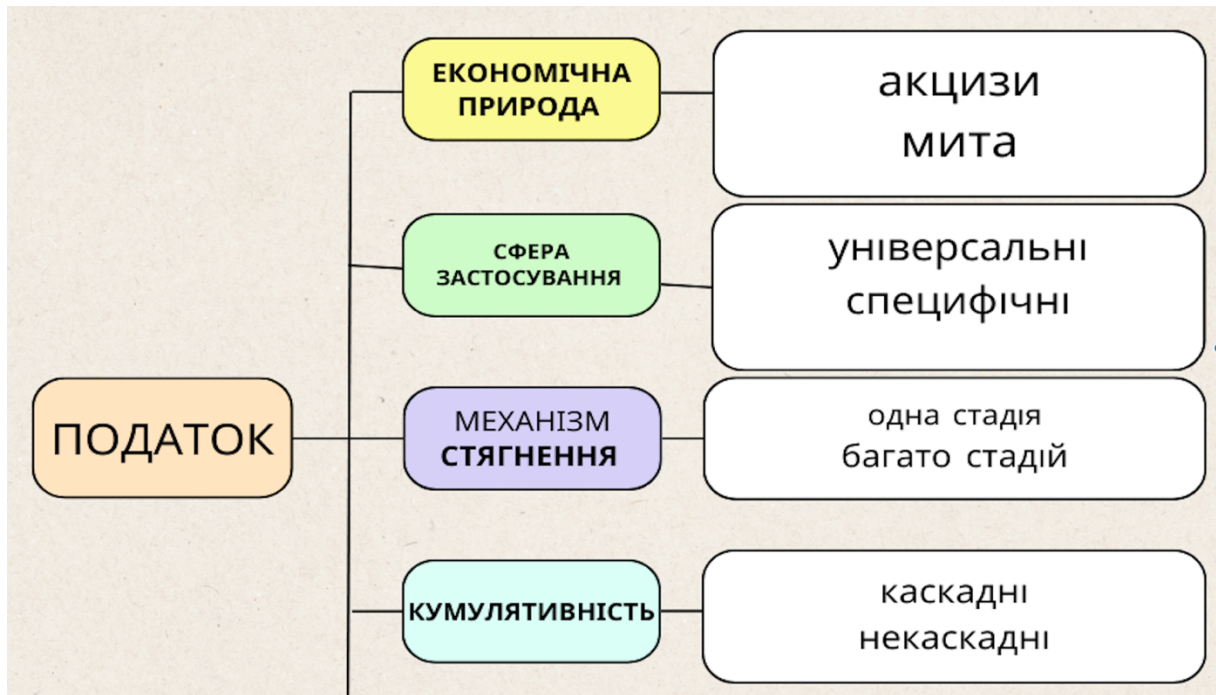

Рис. 1.2. Класифікація податків на споживання

Джерело: [9]

Варто зазначити, що оподаткування споживання має кілька переваг, виділимо наступні:

- 1 - воно робить оподаткований товар чи послугу менш помітними для споживачів, які відчують вигоду від отриманого продукту чи послуги, навіть за умови вищих цін.
- 2 - це висока фіскальна ефективність, оскільки обсяги споживання постійно зростають.
- 3 - можливість оподатковувати тих, хто споживає більше, забезпечує деякий рівень справедливості.

- 4 - через оподаткування споживання держава може регулювати обсяги споживання, особливо там, де це стосується товарів, що можуть негативно впливати на здоров'я.

Проте оподаткування споживання має і свої недоліки, пропонуємо зупинитись на них:

- 1- може вплинути на осіб з низькими доходами, що може змусити державу або знижувати ставки на необхідні товари, або надавати субсидії для підтримки цих осіб
- 2- податки обмежують споживання: без оподаткування людина могла б спожити більше товарів та послуг.
- 3- високі ставки можуть спровокувати платників податків в уникненні оподаткування шляхом перенесення діяльності в тіньовий сектор.

Найзначущим джерелом доходів Державного бюджету України є податок на додану вартість (ПДВ), що є основним з податків на споживання. Ми пропонуємо розглянути особливості оподаткування податком на додану вартість (ПДВ) в Україні.

Податковий кодекс України визначає осіб, які зобов'язані сплачувати цей податок: це особи, що мають обсяг операцій, що перевищує 1 млн. грн. на рік і підлягають реєстрації; особи, які добровільно зареєстровані; та імпортери.

Основою для обчислення ПДВ є договірна вартість товарів, робіт та послуг, виготовлених на території України, а також митна вартість імпортованих товарів.

Об'єкт оподаткування, визначений в законодавстві, охоплює «операції платників податку, які включають:

- постачання товарів, робіт та послуг вітчизняного виробництва відповідно до умов, визначених в законодавстві;
- імпорт товарів на митну територію України;
- експорт товарів за межі митної території України;

- надання робіт та послуг з-за кордону;
- надання робіт та послуг за межі кордону України» [25].

Не вважаються об'єктом оподаткування операції, коли «платники податків:

- випускають цінні папери та боргові зобов'язання;
- нараховують та сплачують проценти, комісію у складі орендного (лізингового) платежу по договорах фінансового лізингу;
- здійснюють обіг банківських металів, валютних цінностей;
- надають послуги зі страхування, співстрахування або перестрахування, а також послуги, пов'язані з цією діяльністю;
- надають послуги із збирання, обслуговування розрахунків із коштів, залучають, розміщують, повертають позики за договорами позичкових угод, депозитів, вкладів;
- надають послуги з соціального та пенсійного страхування, недержавного пенсійного забезпечення тощо;
- надають послуги з агентування та фрахтування морських суден нерезидентам;
- виплачують дивіденди, роялті у грошовій формі або цінними паперами;
- імпортують або експортують товари з митною вартістю до 150 євро в еквіваленті;
- виплачують заробітну плату, пенсії, стипендії, субсидії, дотації тощо;
- надають послуги дилерської, брокерської та комісійної діяльності з купівлі-продажу цінних паперів, похідних цінних паперів, валютних цінностей;
- здійснюють інші операції, визначені положеннями Податкового кодексу України» [25].

Є операції, що звільняються від оподаткування. До них «відносяться:

- продаж товарів дитячого харчування та непродовольчих товарів, зазначених у списку, що затверджується виконавчим органом державної влади;
- послуги перевезення міським пасажирським транспортом;
- послуги освітніх закладів на всіх рівнях навчання;
- продаж легкових автомобілів для інвалідів за рахунок фінансових ресурсів фондів загальнообов'язкового державного страхування, державного та місцевих бюджетів;
- медичні послуги та послуги, пов'язані з охороною здоров'я;
- послуги виховання та проживання у дитячих музичних, художніх, спортивних закладах;
- послуги доставлення страхових виплат, пенсій та грошової допомоги;
- харчування у навчальних закладах та установах охорони здоров'я;
- фундаментальні дослідження, наукові та дослідницько-конструкторські роботи за рахунок бюджетних коштів;
- послуги релігійних організацій, ритуальні послуги та продаж предметів культового призначення, список яких визначається органом державної виконавчої влади;
- інші послуги та операції, передбачені Податковим кодексом України» [25].

Податок на додану вартість застосовується за основною ставкою 20%. Ця ставка обчислюється на основі об'єкта оподаткування та включається в ціну товарів, робіт та послуг. Також існує пільгова ставка 7% для операцій з імпортування лікарських засобів, медичних виробів та медичного обладнання, яка застосовується згідно з дозволами органу державної виконавчої влади відповідної компетенції.

В Україні також існує нульова ставка, яка застосовується до експортних та реекспортних операцій, безмитної торгівлі, торгівлі у вільній митній зоні, а також до заправки та обслуговування транспортних засобів,

які вирушають за кордон тощо.

Основою для включення суми податку до податкового кредиту, зазвичай, є електронна податкова накладна. Законодавство визначає випадки, коли суму податку можна включити до податкового кредиту без такої накладної.

Як ми раніше зазначали, методологія визначення дат виникнення податкових зобов'язань і податкового кредиту базується на принципі першої події. У випадку податку на додану вартість (ПДВ), податкове зобов'язання визначається за методом кредиту, що означає, що воно зменшується на суму податкового кредиту.

Звітним (податковим) періодом для ПДВ є календарний місяць, а у певних випадках - календарний квартал.

Терміни подання декларації з ПДВ та сплати податку однакові для всіх податків і визначені Податковим кодексом України.

Ще одним з податків на споживання, що має немаловажне значення для бюджету України, є акцизний податок. Але на відмінну ПДВ, його особливістю є те, що він застосовує диференційований підхід до оподаткування різних товарів та товарних груп, що робить його одним з видів специфічних акцизів. Україна має «лише декілька **підакцизних товарних груп**, серед яких:

- тютюн та тютюнові вироби, його замітники;
- спирт етиловий, дистиляти спиртові, алкогольні напої, пиво;
- автомобілі легкові та вантажні, кузови легкові, причепа та напівпричепа до легкових автомобілів, мотоцикли;
- продукти нафтопереробки - паливні матеріали;
- електрична енергія» [25].

Платниками акцизного податку є «особи, які:

- виробляють вітчизняні підакцизні товари;
- імпортери підакцизних товарів;
- підприємці роздрібно́ї торгівлі, яка здійснює реалізацію

підакцизних товарів;

- оптові постачальники електричної енергії;
- виробники електричної енергії, якщо реалізують її поза оптовим ринком електричної енергії. Якщо виробники електричної енергії реалізують її на оптовому ринку електричної енергії, то вони не будуть рахуватися у складі платників акцизного товару;
- реалізатори пального» [25]

Об'єктами оподаткування акцизним податком за ПК «є операції з:

- реалізації вітчизняних підакцизних товарів;
- імпортування підакцизних товарів;
- реалізації підакцизних товарів суб'єктами господарювання роздрібною торгівлю;
- оптового постачання електричної енергії;
- реалізації пального» [25].

Не підлягають оподаткуванню акцизним податком за Податковим Кодексом «операції з:

- експорту підакцизних товарів;
- реімпорту підакцизних товарів» [25].

Податковим кодексом України передбачені пільги з акцизного оподаткування, що виключають оподаткування певних операцій.

Базою оподаткування підакцизних товарів є вартість реалізованого вітчизняного товару за встановленими максимальними роздрібними цінами з урахуванням ПДВ та акцизного податку; для імпортованих товарів - митна вартість. Кількість підакцизних товарів вважається базою оподаткування, якщо ставка є фіксованою.

Специфічні ставки застосовуються до спирту, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, пива, нафтопродуктів, транспортних засобів та їхніх кузовів.

Оподаткування тютюнових виробів проводиться як у фіксованій сумі, так і у відсотках від обороту реалізації товару.

Наступний непрямий податок є менш фінансово значущим у порівнянні із попередніми. Мито є загальнодержавним податком, регламентується Митним та Податковим кодексами України, а також враховується законодавство країни та міжнародні угоди [24,25].

Варто зазначити, що митні збори та платежі є спеціальною формою оплати за здійснення митних процедур, яку здійснюють суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності.

Митним кодексом України введені і стягуються наступні «види мита:

- ввізне мито на імпортовані товари;
- вивізне мито на експортні товари;
- сезонне мито на окремі товари;
- особливі види мита: спеціальне, антидемпінгове, компенсаційне, спеціально запроваджуються та справляються відповідно до цілей митної політики» [24,25].

Платниками мита є суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності, «які:

- імпортують чи експортують товари;
- замовляють товари поштовим та іншим переказом» [24,25].

Об'єктом оподаткування митом є товари, що імпортуються чи експортуються, пересилаються через митний кордон України.

Україна використовує адвалорні, специфічні та комбіновані ставки мита. Єдиний митний тариф країни передбачає також застосування мита за преференційними, пільговими та повними ставками. Основою для обчислення мита є митна вартість товару. Оплата мита здійснюється за встановленими ставками з митної вартості товару під час його митного оформлення при в'їзді на митну територію України або виїзді за її межі. Оплата мита провадиться у валюті України до Державного бюджету. В Митному кодексі України визначено значний перелік пільг для платників, чий товар звільняється від оподаткування.

1.4 Механізм оподаткування споживання в Україні та його недоліки

Розглядаючи питання ефективності податкової системи на сучасному етапі, доцільно визначити недоліки, пов'язані зі збором та стягненням оподаткування споживання в Україні. Головні проблеми мають місце на різних рівнях: на законодавчому, адміністративному та економічному (табл. 1.2).

Таблиця 1.2.

Основні недоліки оподаткування споживання

Рівень проблем	Недоліки
Законодавчі	Складність податкового законодавства
	Недостатня узгодженість з міжнародними стандартами
Адміністративні	Неефективна робота податкових органів
	Недосконалість процедур контролю
	Відсутність єдиного підходу до адміністрування податків
Економічні	Високий рівень тіньової економіки
	Нестабільність економіки
	Непропорційний податковий тиск

Джерело: [12]

Податкове законодавство України є складним і часто змінюється, що створює значні труднощі для платників податків у його розумінні та дотриманні. Постійні зміни у податкових законах змушують бізнес постійно адаптуватися до нових вимог, що часто супроводжується додатковими витратами на консультації, навчання персоналу та юридичні послуги. [32].

Часті зміни у законодавстві ускладнюють процес планування бізнес-діяльності, оскільки підприємці не завжди можуть передбачити нові податкові зобов'язання та врахувати їх у своїх фінансових планах. Це

особливо проблематично для малого та середнього бізнесу, який не має достатніх ресурсів для швидкої адаптації до нових умов. Зміни в законодавстві також можуть створювати плутанину і невизначеність, що призводить до неправильної інтерпретації норм та помилок у податкових звітах.

Крім того, складність податкового законодавства збільшує ризик порушень з боку платників податків, навіть якщо вони діють добросовісно. Високий рівень деталізації та специфічні вимоги до оформлення документів часто призводять до того, що підприємства допускають помилки у звітності. Це може викликати додаткові перевірки з боку податкових органів, штрафи та інші санкції. Наприклад, згідно з даними Державної податкової служби України, значна кількість помилок у податкових звітах пов'язана з неправильним застосуванням нових норм, які були введені без належного перехідного періоду [33].

Проблема ускладнюється ще й тим, що податкові органи іноді самі не мають чітких інструкцій щодо застосування нових норм. Це призводить до різних трактувань одного і того ж положення закону в різних регіонах країни, що створює нерівні умови для бізнесу. Відсутність єдиного підходу до адміністрування податків також спричиняє додаткові витрати для підприємств, оскільки їм доводиться вирішувати спори з податковими органами через суди.

Таким чином, вирішення проблеми складності податкового законодавства вимагає комплексного підходу, який включає стабілізацію законодавства, покращення комунікації між податковими органами та платниками податків, а також впровадження сучасних технологій у процес податкового адміністрування.

Україна активно працює над адаптацією свого податкового законодавства до міжнародних стандартів, зокрема до норм Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) та Європейського Союзу (ЄС). Однак, незважаючи на ці зусилля, ще існує багато розбіжностей, які

створюють значні бар'єри для міжнародної торгівлі та інвесторів. Одним із прикладів є відсутність узгоджених правил щодо трансфертного ціноутворення, що призводить до невизначеності для транснаціональних корпорацій.

Одним з головних викликів є складність та неоднозначність законодавства про податок на додану вартість (ПДВ). Наприклад, у 2021 році Україна впровадила електронний реєстр ПДВ для спрощення адміністрування податку, але процес залишився складним для міжнародних компаній через відсутність гармонізації з директивами ЄС щодо ПДВ. Це призводить до додаткових витрат на відповідність вимогам, що може стримувати іноземні інвестиції [34].

Чимало проблем також стосується адміністрування митних платежів. Наприклад, процес митного оформлення товарів в Україні залишається значно складнішим і тривалішим порівняно з країнами ЄС. Це включає в себе тривалі перевірки, складні процедури оцінки вартості товарів і високий рівень корупції в митних органах. Такі умови є серйозною перешкодою для міжнародних трейдерів, що знижує конкурентоспроможність України на світовому ринку.

Крім того, невідповідність норм щодо податкових угод про уникнення подвійного оподаткування з міжнародними стандартами створює додаткові проблеми. Багато з угод, які Україна уклала, є застарілими і не включають сучасні положення щодо боротьби з ухиленням від сплати податків. Це призводить до подвійного оподаткування доходів іноземних інвесторів, що робить Україну менш привабливою для міжнародного капіталу.

Неефективна робота податкових органів є однією з основних проблем податкової системи України. Це питання пов'язане як з недостатнім рівнем кваліфікації працівників, так і з високим рівнем корупції. Ці фактори серйозно впливають на якість і прозорість податкового адміністрування, створюючи перешкоди для бізнесу та знижуючи довіру до податкових органів.

Високий рівень корупції та неефективність податкових органів мають негативний вплив на інвестиційний клімат в Україні. Інвестори, зокрема іноземні, часто стикаються з проблемами при взаємодії з податковими органами, що може відлякувати їх від вкладання коштів у українську економіку. Наприклад, за даними звіту Європейської Бізнес Асоціації, у 2023 році більшість опитаних іноземних інвесторів зазначили, що корупція в податкових органах є однією з основних перешкод для ведення бізнесу в Україні.

Процедури контролю та перевірок податків в Україні часто є формальними та неефективними, що дозволяє підприємствам уникати сплати податків через різноманітні схеми ухилення та зловживання. Однією з основних причин цього є відсутність ефективних методів контролю та слабка координація між різними органами державної влади.

Недостатня координація між різними органами влади також сприяє неефективності контролю. Наприклад, митні служби часто не мають доступу до повної інформації про фінансові операції компаній, що дозволяє підприємствам використовувати розбіжності у даних для ухилення від податків. У 2022 році Міжнародний валютний фонд (МВФ) рекомендував Україні покращити координацію між податковими та митними органами для ефективнішої боротьби з ухиленням від сплати податків.

Для вирішення проблеми недосконалих процедур контролю необхідно провести комплексну реформу податкової системи, включаючи автоматизацію процесів, підвищення кваліфікації працівників та покращення координації між різними органами державної влади. Важливо також забезпечити прозорість та підзвітність податкових органів, щоб зменшити можливості для зловживань та підвищити ефективність податкового контролю.

Значна частина економічної діяльності в Україні відбувається в тіньовому секторі, що створює серйозні проблеми для податкової системи країни. Тіньова економіка зменшує податкову базу, що ускладнює збирання

непрямих податків, таких як податок на додану вартість (ПДВ) та акцизний збір.

Нестабільність економіки є однією з головних проблем, що впливає на спроможність бізнесу та населення сплачувати податки в Україні. Економічні кризи та нестабільність валютного курсу створюють численні виклики для платників податків, знижуючи їхню платоспроможність та підриваючи стабільність податкових надходжень.

Система непрямих податків в Україні часто створює непропорційний податковий тиск на малий та середній бізнес, що обмежує їх розвиток та інвестиційний потенціал. Непропорційний податковий тиск виникає через специфіку податкової системи, де малий та середній бізнес часто не має можливості оптимізувати свої податкові витрати так, як це можуть робити великі корпорації.

Одним з головних прикладів такого тиску є податок на додану вартість (ПДВ). Малі та середні підприємства часто стикаються з проблемами під час адміністрування ПДВ. Відшкодування ПДВ для малого бізнесу може бути тривалим і складним процесом, що призводить до значних фінансових труднощів. За даними Українського союзу промисловців і підприємців, середній час очікування на відшкодування ПДВ для малих підприємств у 2022 році становив понад 120 днів, що значно впливає на їхню ліквідність [39].

Крім того, акцизні збори на деякі товари можуть непропорційно впливати на малий бізнес. Наприклад, акцизи на алкоголь та тютюнові вироби є значним фінансовим тягарем для малих виробників цих товарів. Великі корпорації можуть легше поглинати такі витрати завдяки економії на масштабах, тоді як малі виробники змушені підвищувати ціни, що робить їх продукцію менш конкурентоспроможною на ринку. Це підтверджується даними Асоціації малих виробників алкоголю, які зазначають, що частка витрат на акцизи в структурі собівартості продукції малих підприємств значно вища, ніж у великих.

Для зменшення непропорційного податкового тиску на малий та середній бізнес необхідні реформи податкової системи, спрямовані на спрощення процедур адміністрування податків та зниження податкових ставок для малих підприємств. Важливо також покращити прозорість та ефективність процесу відшкодування ПДВ, щоб підтримати фінансову стабільність малих підприємств.

РОЗДІЛ 2

СИСТЕМА ОПОДАТКУВАННЯ СПОЖИВАННЯ В УКРАЇНІ: ФІСКАЛЬНА ЕФЕКТИВНІСТЬ

2.1 Роль податку на додану вартість у формуванні Державного бюджету за 2014-2023 рр..

У сучасних умовах ефективного управління державними фінансами надзвичайно важливим є аналіз та моніторинг надходжень податків на споживання до бюджетів усіх рівнів. Вони складають значну частину доходів бюджету України. Розглядаючи податки на споживання, ми аналізуємо непрямі податки - податок на додану вартість (ПДВ), акцизи та митні збори. Зазначені податки відіграють вагомую роль у регулюванні економіки, оскільки впливають на ціноутворення, споживчу поведінку та імпорتنі операції. Таким чином, з огляду на важливість обраних податків, дослідження, спрямоване на моніторинг та аналіз динаміки їх надходжень що допоможе виявити потенційні ризики для фіскальної стабільності та вдосконалити податкову систему держави.

Мета даного дослідження - детально оцінити поточний стан і тенденції збільшення у надходженнях податків на споживання, а також визначити ефективність існуючих механізмів їх адміністрування.

Прослідкуємо за динамікою надходжень податків на споживання відносно ВВП (рис. 2.1).

Рис. 2.1. Динаміка надходжень податків на споживання до бюджету, у % до ВВП

Джерело: [35, 36].

У 2015 році обсяг надходжень податків на споживання відносно ВВП був високим. Внаслідок податкового реформування та суттєвого зменшення ставок ввізного мита ми можемо спостерігати в 2016 році зменшення надходжень податків на споживання до бюджету відносно ВВП – до 15,0%, або на 3,1 відсоткових пункти. В наступних 2016 – 2018 роках обсяг надходжень податків на споживання до бюджетів усіх рівнів відносно ВВП був досить стабільним: 15,0 – 15,2%, тобто відхилявся на 0,2 відсоткові пункти. В 2019 році відбулося різке скорочення цих податків відносно ВВП: протягом 2019 – 2021 років податки на споживання складали 13,7 – 13,9% від ВВП. В 2022 році показник ще зменшився через широкомаштабну війну та урядові зміни у законодавстві та становив 11,7%. Тобто у 2022 р. спостерігаємо більш швидке падіння ВВП порівняно із падінням надходжень податків на споживання через воєнний стан на території

України. У 2023 р. має тенденцію незначного збільшення податків на споживання – до 12,4 %. Така тенденція говорить про самовіддану роботу економіки у надзвичайно складних умовах сьогодення.

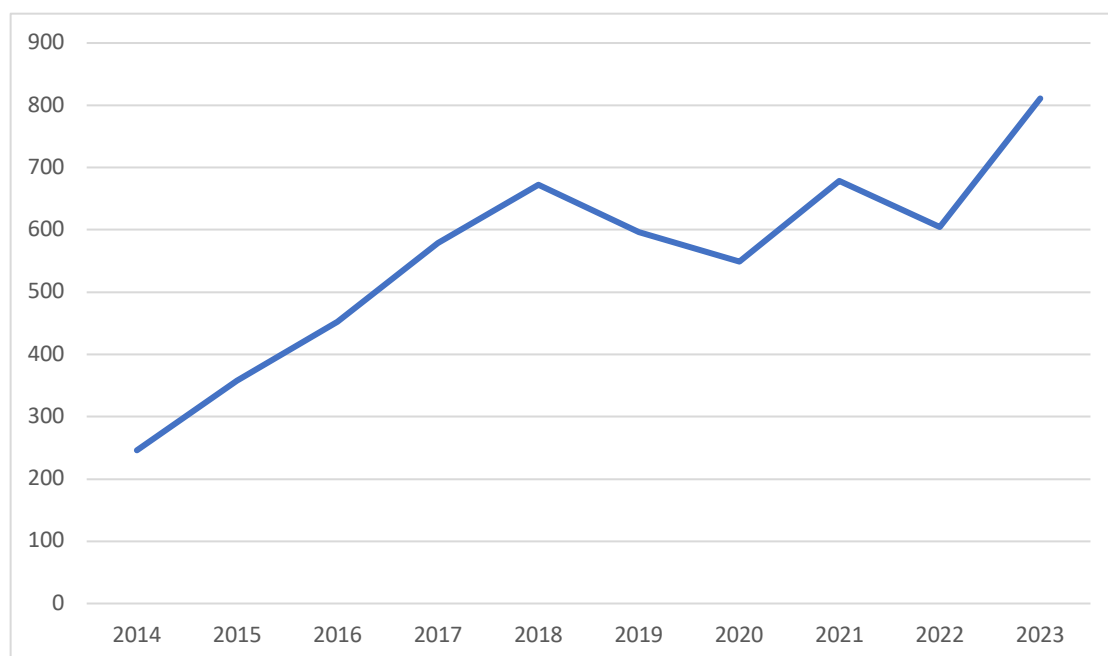

Рис. 2.2. Динаміка надходжень податків на споживання до зведеного бюджету, млн.грн

Джерело: [35, 36].

Ми спостерігаємо пряму залежність від економічного зростання надходження податків на споживання, рис 2.2. Тенденція збільшення - характерна для 2014 – 2018рр. – підйом економіки та спад 2019-2020рр. – через COVID-19, 2022р. – через війну в Україні.

Ми хочемо відзначити неодномірну тенденцію надходжень податків на споживання до зведеного бюджету України за 2014-2023 р. млрд. грн. - для кожного податку спостерігаються різні темпи зростання, рис 2.3. Узагальнюючи дані з усіх трьох видів податків на споживання (ПДВ, акцизний податок, ввізне мито), можна помітити загальний ріст надходжень протягом років. Наприклад, надходження ПДВ зросли з 189 млрд грн в 2014 році до 581 млрд грн в 2023 році. Акцизний податок з 2014 р. збільшився з

45 млрд грн до 190 млрд грн. А показники ввізного мита становлять 40 млрд грн, що на 28 млрд грн більше ніж у 2014 р.

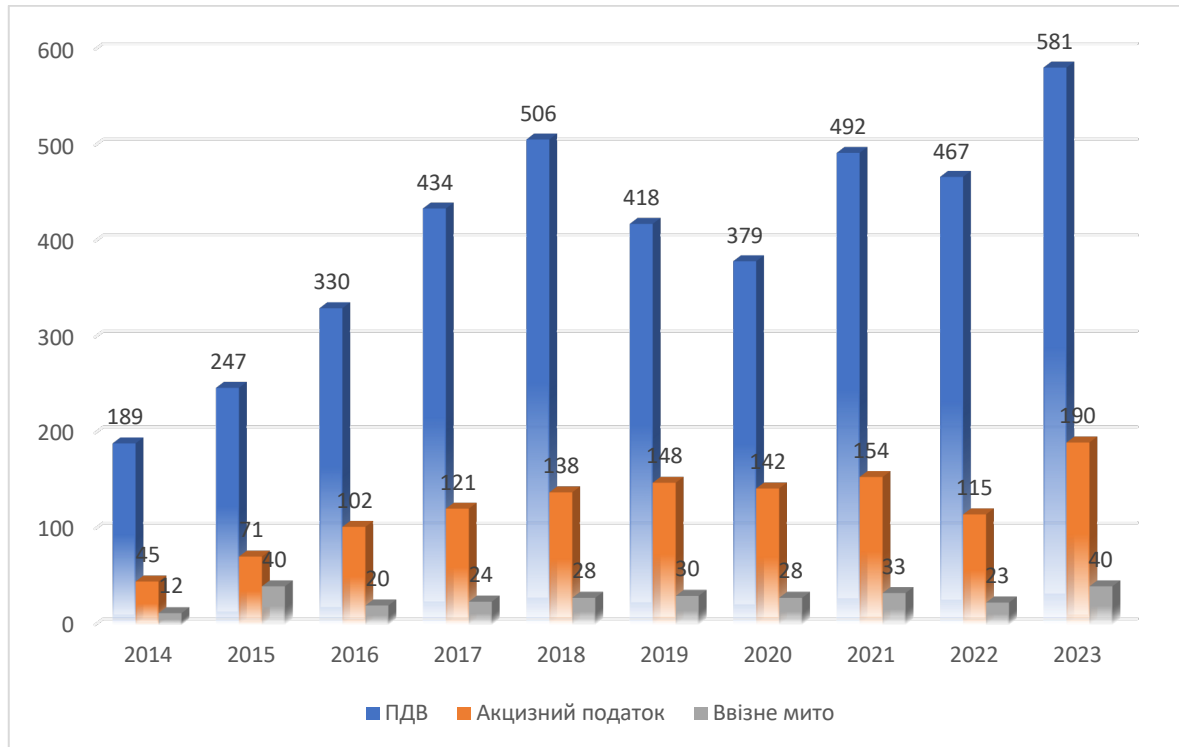

Рис. 2.3. Динаміка надходжень податків на споживання до бюджету, млн.грн
Джерело: [35, 36].

Загальна частка податків на споживання у структурі податкових надходжень протягом періоду, що нами досліджується, значно варіюються. Якщо, у 2015 році вони склали 62,1% загального обсягу податкових надходжень зведеного бюджету. В наступні роки показник суттєво зменшується – на 14,1 відсоткові пункти. Несуттєво збільшилася частка непрямих податків з 2018 року: на 2,1 процентних пункти порівняно з 2017

роком. В 2022 році показник є мінімальними за весь період дослідження – 45,4% через низьку пільг, запропоновані урядом для стимулювання малого та середнього бізнесу під час війни. Такі заходи принесли позитивну тенденцію до збільшення частка податків на споживання у структурі податкових надходжень у 2023 р. до 49,4%, табл.2.1.

Таблиця 2.1

**Структура податкових надходжень зведеного бюджету
України, %**

Види податків	Роки								2023
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Податки на споживання - всього	62,1	48,0	48,4	49,5	51,0	51,4	51,8	45,4	49,4
В тому числі:									
Акцизний податок	12,3	13,7	12,8	13,4	12,8	13,5	12,4	8,6	11,6
Податок на додану вартість	42,9	31,6	33,1	33,6	35,4	35,2	36,9	34,8	35,4
Ввізне мито	6,9	2,7	2,5	2,5	2,8	2,7	2,5	2,0	2,4
Інші податки	37,9	39,3	38,9	39,7	49,6	49,2	48,8	54,6	50,6
Всього	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100

Джерело: [35, 36].

Зміни та коливання в структурі спостерігаються на протязі усього періоду, що аналізується. Наприклад, збільшення частки акцизного податку в загальному обсязі непрямих податків може вказувати на зміни в галузевій структурі економіки або на заходи уряду щодо регулювання певних секторів. Як бачимо 2019 р. рік відзначається значними коливаннями у надходженнях ПДВ - різко зменшилися порівняно з попереднім роком.

**Надходження непрямих податків до зведеного бюджету України за
2014-2023 р. млрд. грн.**

Податок	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
ПДВ	189	247	330	434	506	418	379	492	467	581
Акцизний податок	45	71	102	121	138	148	142	154	115	190
Ввізне мито	12	40	20	24	28	30	28	33	23	40
Усього непрямих податків	246	358	452	579	672	596	549	679	605	811

Джерело: [35, 36].

Ми хочемо відзначити неодномірну тенденцію надходжень податків на споживання до зведеного бюджету України за 2014-2023 р. млрд. грн. - для кожного податку спостерігаються різні темпи зростання. Узагальнюючи дані з усіх трьох видів податків на споживання (ПДВ, акцизний податок, ввізне мито), можна помітити загальний ріст надходжень протягом років. Наприклад, надходження ПДВ зросли з 189 млрд грн в 2014 році до 581 млрд грн в 2023 році, табл.2.2.

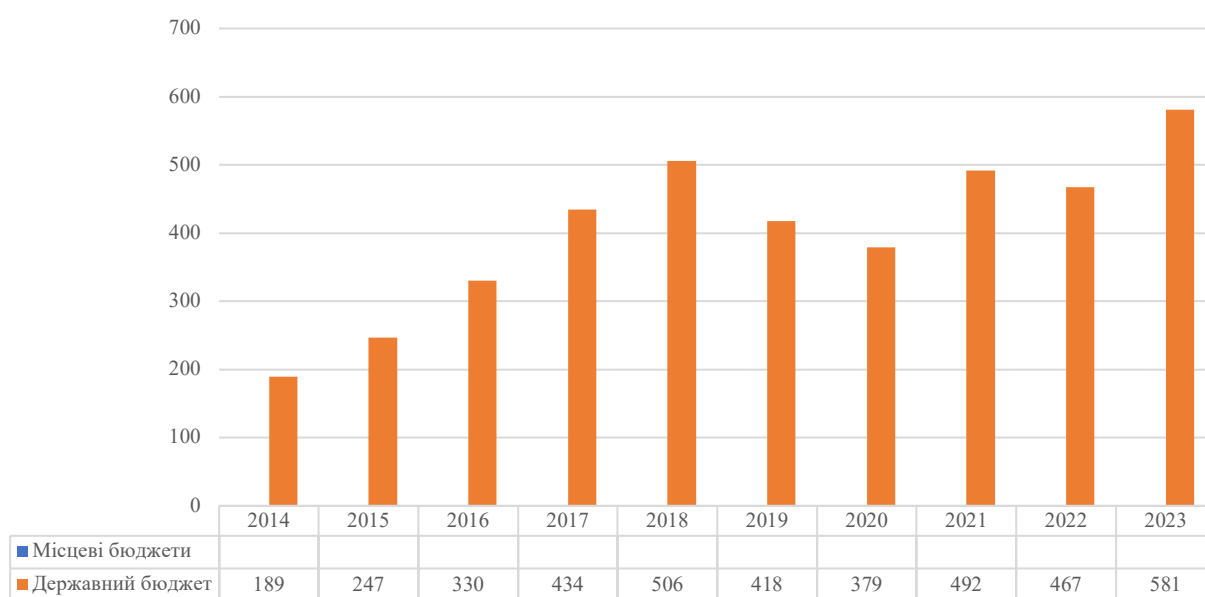

Рисунок 2.5 Динаміка надходжень ПДВ до бюджету України

Джерело: [35, 36].

Зміни та коливання в структурі спостерігаються на протязі усього періоду, що аналізується. Наприклад, збільшення частки акцизного податку в загальному обсязі непрямих податків може вказувати на зміни в галузевій структурі економіки або на заходи уряду щодо регулювання певних секторів. Як бачимо 2019 р. рік відзначається значними коливаннями у надходженнях ПДВ - різко зменшилися порівняно з попереднім роком.

Податок на додану вартість - загальнодержавний податок, який 100% зараховується до державного бюджету України. На рис. 2.1. наведена динаміка та структура ПДВ протягом останніх років. Ми спостерігаємо тенденцію зростання надходжень ПДВ протягом 2014-2018 р. з 189 млрд грн до 506 млрд грн. Але у 2019 році через внаслідок COVID-19 спостерігається суттєвий спад на рівні 17,39% до 418 млрд грн. В 2021 році відбувається поступове зростання на 29,82% відносно 2020 року, та знову знизився у 2022 р. до 467 млрд грн. У 20223 р. показник надходжень ПДВ збільшився на 114 млрд грн. та становив 581 млрд грн. у 2023 році.

1.2 Фіскальна ефективність акцизного оподаткування за 2014-2023 рр..

Наступним вагомим джерелом формування бюджетів усіх рівнів серед податків на споживання є акцизний податок. Фіскальна ефективність акцизного податку є досить значною для бюджетів усіх рівнів. Відмінною особливістю акцизного податку є його розподіл між місцевими та державними бюджетами. Акцизний податок, що надходить до державного бюджету зріс з 45 млрд грн у 2014 році до 190 млрд грн у 2023 році. Цього ж року до місцевих бюджетів надійшло на 9 млрд. грн більше ніж у 2022 р. – 22 млрд. грн., рис 2.6.

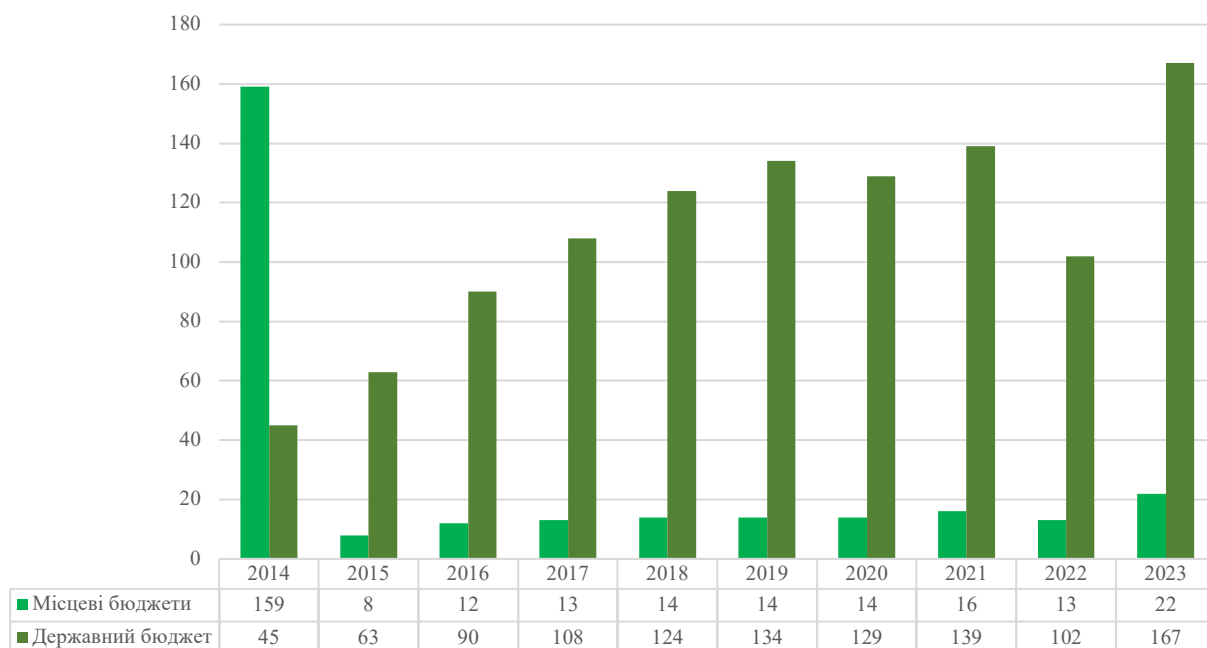

Рисунок 2.6. Динаміка та структура надходжень акцизного податку до бюджетів різних рівнів України за 2014-2023 рр..

Джерело: [35, 36].

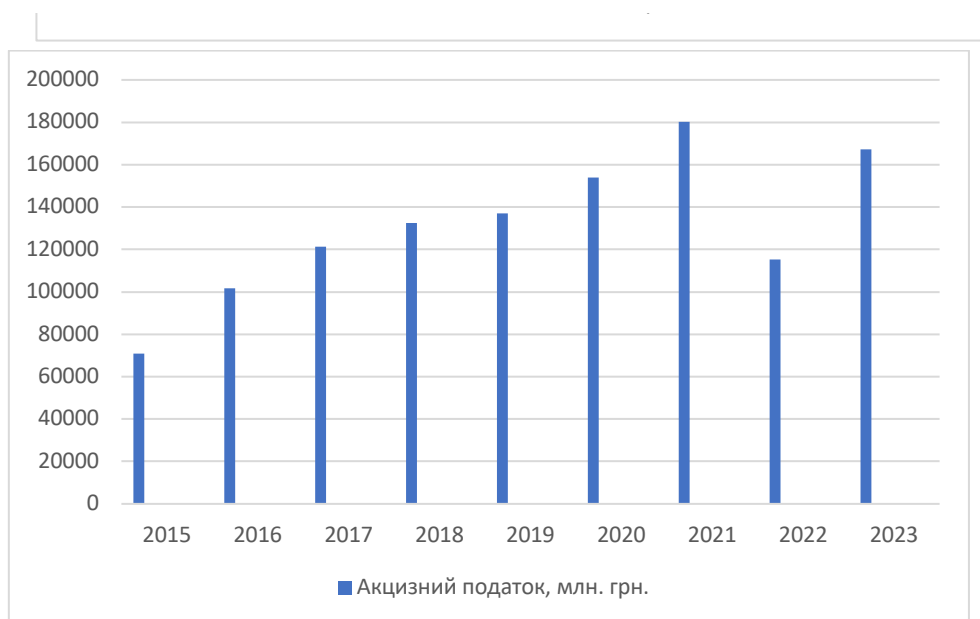

Рисунок 2.7. Динаміка надходжень акцизного податку до зведеного бюджету України

Джерело: [35, 36].

Спостерігається позитивна тенденція збільшення надходжень

акцизного податку протягом аналізованого періоду, рис 2.7. Значення акцизного податку відзначається меншою стабільністю порівняно з ПДВ. Наприклад, у 2022 році спостерігається різкий спад на рівні 25,32%, але в 2023 році відбувається різке зростання на 65,22%. Дана ситуація пов'язана з початком гострої фази війни у 2022 році та адаптацією населення до неї у 2023 році.

Подібно до ПДВ, коливання надходжень акцизного податку можуть бути викликані різними факторами, такими як зміни в економічних умовах, реформи податкової системи, а також зміни в обсягах виробництва і споживання певних товарів. Попри різкі коливання, загальна тенденція росту надходжень акцизного податку свідчить про ефективність цього механізму оподаткування в умовах внутрішнього ринку.

Таблиця 2.3

Характеристика надходжень акцизного податку

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Всього надходжень акцизного податку, млн. грн.	70795	101751	121449	132650	137076	153850	180300	115434	167346,6
Зростання, млн. грн.		30956	19698	11201	4426	16774	26450	-64866	74566
Темп росту, %		143,7	119,4	109,2	103,3	112,2	117,2	64,0	164,6
Частка в податкових надходженнях зведеного бюджету	12,3	13,7	12,8	13,4	12,8	13,5	12,4	8,6	11,6
Надходження акцизного податку відносно ВВП, %	3,6	4,3	4,1	3,7	3,4	3,7	3,3	3,0	2,9

Джерело: [35, 36].

Обсяг надходжень цього податку в 2022 році склав 115 434 млн. грн., що на 64 866 млн. грн. менше за показник попереднього року. Тобто темп

росту склав лише 64,0% (таблиця 2.3).

Якщо досліджувати надходження акцизного податку впродовж 2015 - 2022 років, то ми побачимо щорічне його зростання, крім 2022 року. В цей рік було зменшено виробництво та імпортування підакцизних товарів внаслідок воєнного стану.

Найбільший темп росту надходжень акцизного податку спостерігався в 2016 році порівняно із 2015 роком – темп росту складає 143,7%. В наступному році темп росту складає 119,4%, а надходження акцизного податку склали 121 449 млн. грн. В 2018 році надходження акцизного податку склали 132 650 млн. грн., що на 9,2% більше показника минулого року. В 2019 році до бюджетів усіх рівнів надійшло 137 076 млн. грн. акцизного податку, порівняно із попереднім роком зростання склало 4 426 млн. грн., або 103,3%.

Вже в 2020 році до бюджетів усіх рівнів надійшло 153 850 млн. грн. Темп росту високий і склав 112,2%. В наступному році спостерігається зростання надходжень від акцизного оподаткування до 180 300 млн. грн. Темп росту збільшився до 117,2%.

Якщо розглядати частку надходжень акцизного податку в податкових надходженнях зведеного бюджету, то простежується наступна картина. Частка є відносно стабільною. Коливання складають 1,3 відсоткових пунктів: від 12,4% до 13,7%. Лише в 2022 році темп зменшення надходжень акцизного податку перевищив темпи зменшення надходжень інших податків, що справляються в

Україні. Тому, частка надходжень акцизного податку склала 8,6% податкових надходжень зведеного бюджету. А в 2023 р. збільшилася до 11,6%, рис 2.8.

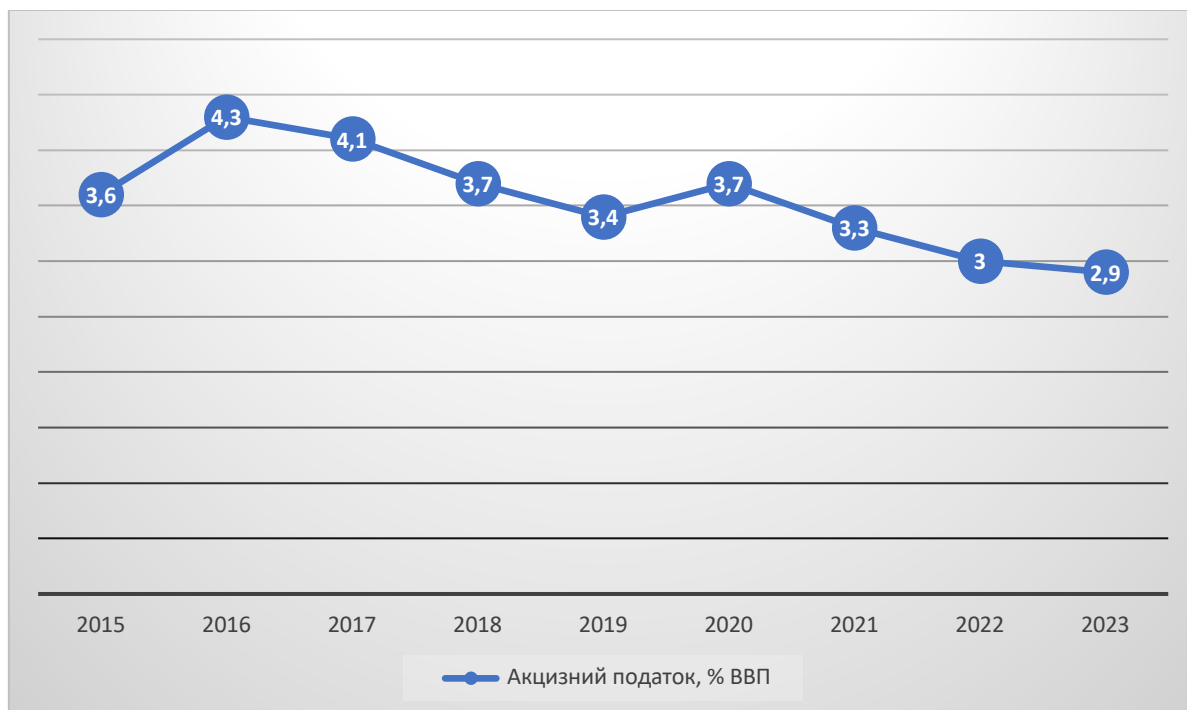

Рисунок 2.8. Надходження акцизного податку відносно ВВП за 2015-2023 рр.

Джерело: [35, 36].

Надходження акцизного податку відносно ВВП у 2015 році становили 3,6%. Схожі рівні спостерігалися у 2018 та 2020 роках – 3,7%. У 2019 році цей показник знизився до 3,4%. У 2016 році надходження акцизного податку відносно ВВП зросли на 0,7 відсоткових пункти, або на 19,4%. В наступні роки спостерігалася тенденція до зниження: до 4,1% у 2017 році, потім до 3,4% у 2018 році, та до 3,0% у 2022 році. Найнижчий рівень надходжень акцизного податку відносно ВВП був у 2023 році – 2,9%.

Особливістю акцизного податку є те, що він формує не тільки Державний бюджет, як це робить податок на додану вартість та мито. Акцизний податок з роздрібних продажів підакцизних товарів повністю надходить до місцевих бюджетів. До місцевих бюджетів також надходить

частина акцизного податку з виробленого в Україні та ввезеного на митну територію України пального в розмірі 13,44%.

Розглянемо надходження акцизного податку до бюджету Одеської міської територіальної громади. Динаміка податкових надходжень до бюджету міста Одеса за 2018-2023 рр.. зображена на рис. 2.9., яка показує всі вплив на ідентичні виклики державного рівня – ковід 2019 р. та війна 2022 р. За останній 2023рік, надходження податкових коштів до бюджету міста Одеса відзначилися стабільним позитивним ростом та становила 10862 млн.грн. Позитивна тенденція свідчити про певну стабілізацію економічної ситуації та ефективність фінансової політики міста у непростий для держави час.

Рисунок 2.9. Динаміка податкових надходжень до бюджету міста Одеса

Джерело: [35, 36].

Ми дослідили частку акцизного податку, яка збільшилася з 5% до 8% в структурі податкових надходжень міста Одеса, рис. 2.10. Така тенденція показує щорічне номінальне збільшення акцизного податку, рис 2.11.

Рисунок 2.10. Частка акцизного податку у податкових надходженнях до бюджету міста Одеса, %
Джерело: [35, 36].

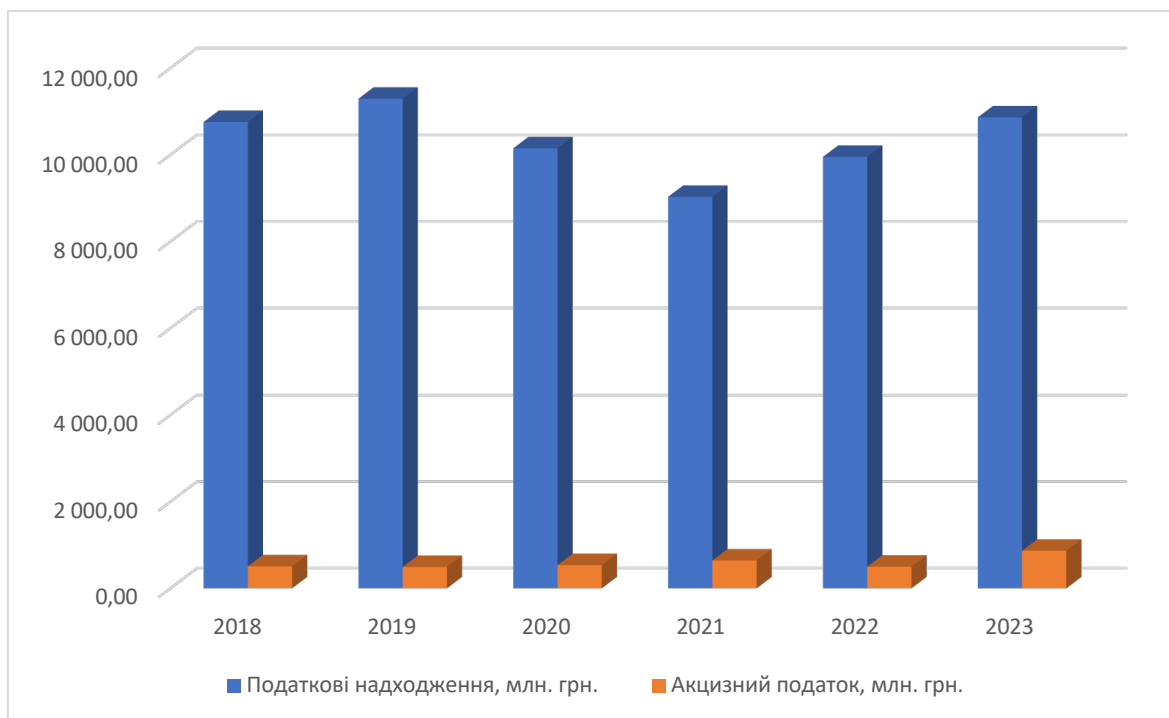

Рисунок 2.11 Акцизний податок у структурі податкових надходжень бюджету міста Одеса, млн.грн.
Джерело: [35, 36].

Провівши аналіз динаміки надходжень від єдиного непрямого податку, що потрапляє до бюджету Одеської територіальної громади - акцизного податку, спостерігаємо позитивну тенденцію у 2023 р. від надходження даного податку у сумі 866, млн. грн., рис 2.12.

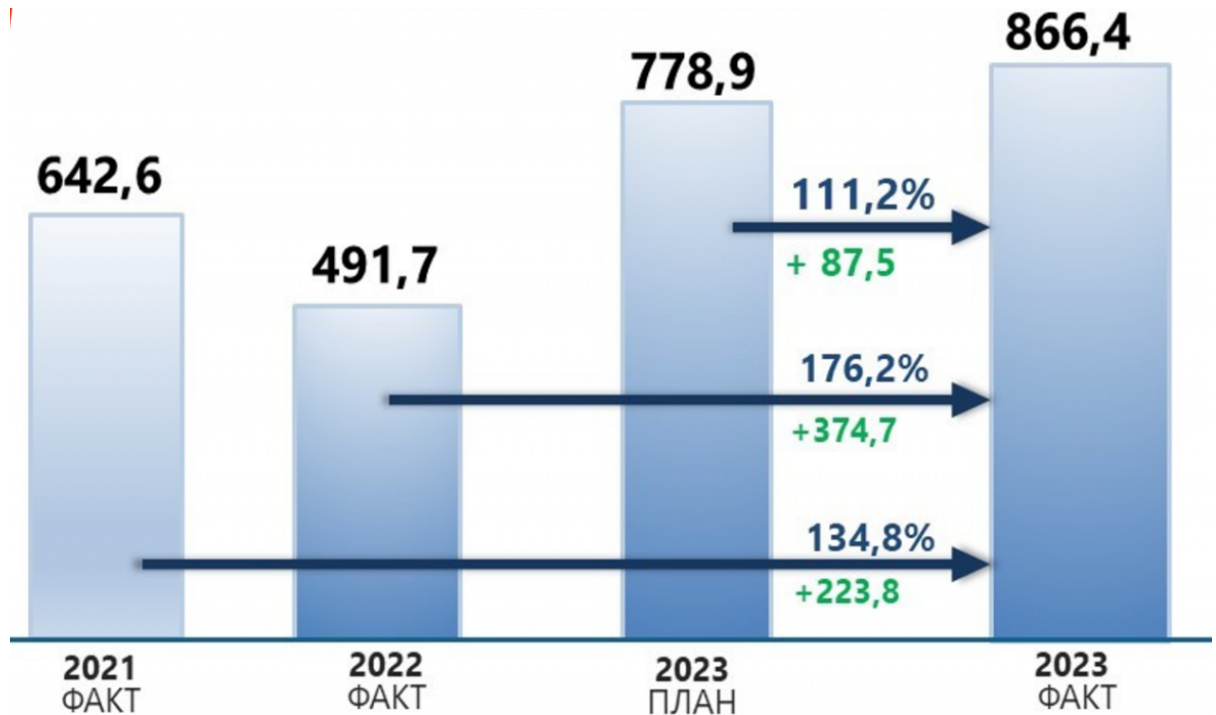

Рис. 2.12. Аналіз надходження та виконання планових показників по акцизному податку, млн.грн

Джерело: [35, 36].

За 2022 рік до бюджету Одеської міської територіальної громади надійшло 708,23 млн грн акцизного податку, що менше, ніж у 2021 році. Це зменшення було зумовлене зниженням надходжень від акцизного податку з виробленого в Україні та ввезеного на митну територію України пального через встановлення з 24 лютого 2022 року по 21 вересня 2022 року ставки акцизу на пальне у розмірі 0 євро.

Акцизний податок (питома вага у фактичних надходженнях загального фонду - 8,0%). У 2023 році акцизного податку фактично надійшло в цілому 866,4 млн грн при уточнених планових показниках в обсязі 778,9 млн грн, рівень виконання становить 111,2%, або додаткові надходження склали 87,5 млн грн, рис 2.6. Порівняно з 2022 роком

надходження в цілому збільшилися на 374,7 млн грн, або в 1,8 рази, зокрема за рахунок:

- акцизного податку з пального надійшло 230,0 млн грн, що на 150,7 млн грн, або в 2,9 рази більше порівняно з 2022 роком (за рахунок відміни з 21 вересня 2022 року ставки 0 євро акцизу на пальне. На період з 24 лютого по 21 вересня 2022 року було встановлено ставку акцизного податку на пальне в розмірі 0 євро);

- акцизного податку з реалізації суб'єктами господарювання роздрібної торгівлі (алкоголь та тютюн) надійшло 636,4 млн грн, що на 224,0 млн грн, або в 1,5 рази більше порівняно з 2022 роком. Збільшення надходжень обумовлено зміною механізму справляння акцизного податку з роздрібного продажу тютюнових виробів та забезпеченням бюджетів місцевого самоврядування додатковим фінансовим ресурсом за рахунок детінізації сплати акцизного податку з роздрібного продажу тютюнових виробів.

1.3 Фіскальне значення ввізного мита у державному бюджеті України за 2014-2023 рр..

Надходження ввізного мита відображають вплив зовнішніх факторів на економіку країни, тому їхня динаміка може бути менш передбачуваною порівняно з внутрішніми податками. Фактори, що впливають на надходження ввізного мита за стабільних економічних умов, є різноманітними. До них можна віднести зміни у зовнішній торгівлі, валютні коливання, тарифні політики тощо. Однак у сучасних умовах скорочення зовнішньоекономічної діяльності через військові дії та втрату деяких прикордонних територій України ці фактори набувають особливої ваги – надходження від ввізного мита є фіскально незначними, рис 2.13.

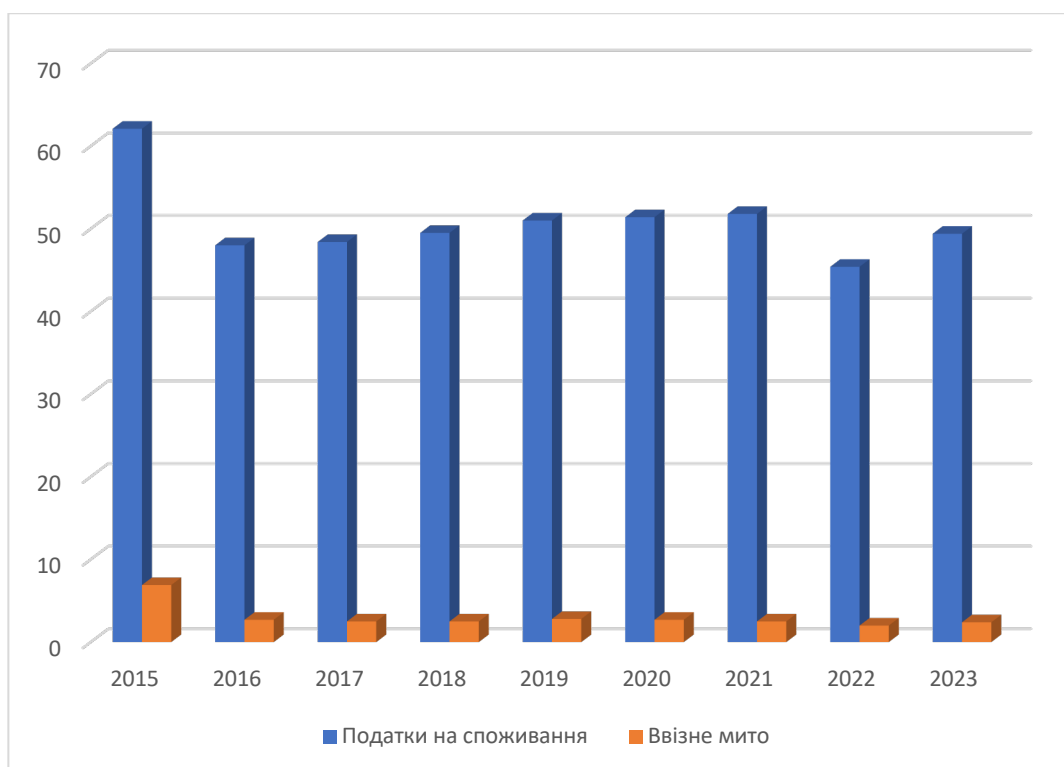

Рис. 2.13. Надходження ввізного мита до бюджету, у структурі податків на споживання за 2014-2023 рр., млн. грн.

Джерело: [35, 36].

Ввізне мито серед податків на споживання займає незначну питому вагу. В 2015 році ввізне мито складало 6,9% податкових надходжень зведеного бюджету. В наступному році частка ввізного мита зменшилася до 2,7% внаслідок суттєвого зменшення ставок мита. В подальших роках питома вага ввізного мита залишалася відносно стабільною. В 2022 році також через військовий стан зменшився обсяг імпорту товарів, відповідно скоротилася частка ввізного мита у податкових надходженнях зведеного бюджету України.

Рис. 2.14. Динаміка надходження ввізного мита до бюджету за 2014-2023 рр..., , млрд. грн.

Джерело: [35, 36].

Розглянемо динаміку надходження ввізного мита до бюджету (рис. 2.14). Він у повному обсязі надходить до Державного бюджету України та формує фінансові ресурси органів державної влади. В 2015 року ми спостерігаємо максимальний обсяг надходжень до Державного бюджету ввізного мита – 40 млрд. грн. З наступного року ставки мита скорочуються. Відповідно, спостерігаємо різке зменшення надходження фінансових ресурсів в власність держави.

В 2016 році до Державного бюджету надійшло 20 млрд. грн. ввізного мита, що майже в 2 рази менше минулорічного показника. В наступному 2017 році при розмитненні імпортованих товарів імпортерами було сплачено 4 млрд. грн. ввізного мита. Зростання за рік склали 19,5%, або 4 млрд. грн. сплаченого ввізного мита.

В 2018 році до Державного бюджету надійшло 28 077 млн. грн. ввізного мита. Зростання склало 4 179 млн. грн., або 17,4%. Поступове зростання сум сплат ввізного мита продовжено було і в 2019 році. Темп зростання трохи скоротився – до 6,3% порівняно із минулорічним

показником.

Майже не змінилася сума надходжень ввізного мита в 2020 році. Суми досягли 30 203 млн. грн., проте, порівняно із 2016 роком зростання склало 51%. Суттєве зростання сплати імпортерами товарів ввізного мита можна прослідкувати в 2021 році. До Державного бюджету надійшло 36 855 млн. грн. Це більше показника 2020 року на 22%, або на 6 652 млн. грн. Однак, цей максимальний показник надходження ввізного мита до бюджету все ж не досяг рівня 2015 року.

Воєнний стан 2022 року спричинив зменшення обсягів надходження ввізного мита до Державного бюджету через скорочення імпорту підакцизних товарів та становив – 23 млрд. грн. У 2023 р. даний показник становив – 40 млрд. грн., що вказує на незначне покращення зовнішньоекономічної діяльності в країні.

Динаміка надходження ввізного мита до Державного бюджету відносно ВВП наведена на рисунку 2.15. В 2015 році частка надходження ввізного мита до Державного бюджету склала 2,01% відносно ВВП. З 2016 року відносно ВВП обсяг надходжень ввізного мита також суттєво скоротився до 0,84%. Впродовж наступних років відносний обсяг сплаченого ввізного мита змінювався несуттєво: в 2017 та 2018 роках – до 0,81% та 0,79%, далі показник скорочується до 0,75% в 2019 та до 0,72% в 2020 році. В 2021 році він склав 0,67% від ВВП. В 2022 році падіння ВВП майже не випереджало падіння розмірів сплаченого ввізного мита імпортерами товарів. Відповідно, обсяг надходжень ввізного мита до Державного бюджету склав всього 0,69% від ВВП, а 2023 р. зменшився до 0,61%.

Отже, проведений аналіз свідчить про майже повну втрату ввізним митом своєї фіскальної ролі.

Оскільки ввізне мито формує лише бюджетні ресурси Державного бюджету, проаналізуємо частку ввізного мита у податкових надходженнях Державного бюджету.

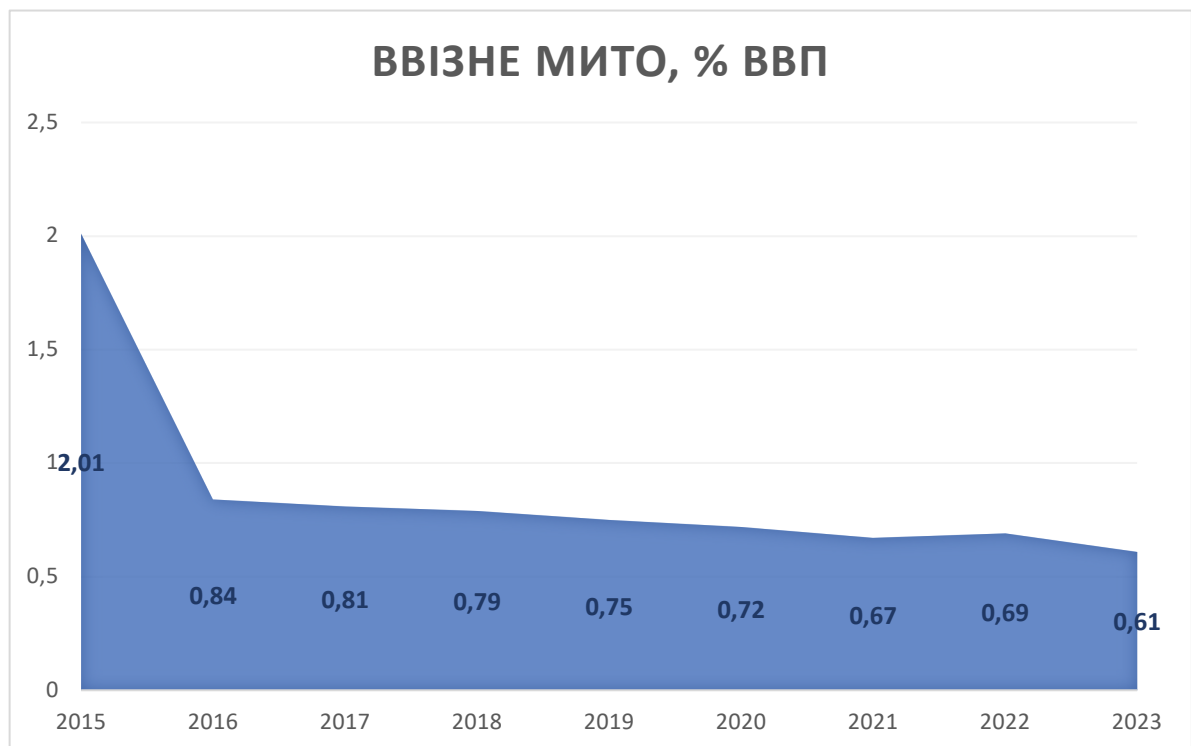

Рис. 2.15. Динаміка надходження ввізного мита до бюджету, у % до ВВП

Джерело: [35, 36].

Досліджуючи середню за 2015-2023 роки структуру податкових надходжень Державного бюджету України, варто зазначити, що податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції в середньому займали 4,8% податкових надходжень Державного бюджету України. При цьому серед податків на міжнародну торгівлю та зовнішні операції ввізне мито складає основну переважну частину.

РОЗДІЛ 3

ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ СПОЖИВАННЯ

3.1. Зарубіжний досвід оподаткування споживання та можливості його використання в Україні

Податки на споживання існували з давніх часів, та стягувалися із усіх верств населення. На сучасному етапі практично всі країни мають податки на споживання, які включають специфічні та загальнозовживані акцизи, а також ввізне мито.

Розглядаючи податок на додану вартість, можемо стверджувати, що він є досить новим у світі податків на споживання і почав застосовуватися в Європі в 60-70-х роках ХХ століття з різними ставками. Першими країнами, що його запровадили були наступні:

- Швеція - 11,1%;
- Данія - 10%;
- Норвегія - 20%
- Франція - 20%;
- Німеччина - 10%;
- Нідерланди - 12%.

У цих країнах податок на додану вартість відігравав важливу фінансову роль. Наприклад, у Швеції та Данії він становив 20,9% та 20,7% від загального обсягу податкових надходжень їхніх бюджетів. Відносно ВВП ці показники складали 9,3% та 9,9%. У Франції та Норвегії, де були встановлені найвищі ставки, питома вага податку на додану вартість становила 15,4% та 18,2% від податкових надходжень консолідованих бюджетів. Відносно ВВП ці показники були меншими – 5,3% та 7,7%.

У наступному десятиріччі до групи країн, що раніше вже застосовували подібну модель, приєдналася значна кількість країн Європи. Позитивний досвід попередньої групи переконав уряди цих країн у доцільності впровадження податку на додану вартість, або його аналогу, у своїх країнах. Проте, нові ставки були дещо нижчими, хоча і обсяги надходжень від цього податку до бюджетів відносно ВВП також були нижчими порівняно з країнами попередньої групи.

Найменші ставки податку на додану вартість були в:

- Італії – 12%;
- Великій Британії – 10%;
- Люксембурзі – 8%.

У цих країнах податок на додану вартість допоміг урядам розподілити кошти через бюджет: в Італії – 6,1%, у Великій Британії – 7,4%, у Люксембурзі – 6,8%. Незважаючи на це, частка податку на додану вартість у загальних податкових надходженнях цих країн виявилася досить великою: в Італії – 13,7%, у Великій Британії – 20,9%, у Люксембурзі – 18,1%.

Найвищі ставки були встановлені в Австрії – 16% та Ірландії – 16,4%. У відсотковому вираженні сплата податку на додану вартість склала відповідно 18,6% та 21,6% від податкових надходжень до бюджетів цих країн. Щодо ВВП, надходження від податку на додану вартість складали 8% та 6% відповідно.

Бельгія встановила високу ставку податку на додану вартість – 18%. Проте, відносно загальних податкових надходжень ПДВ склав лише 15,8%, а відносно ВВП ця частка становила 7,1%.

Протягом останнього десятиріччя XX століття країни, такі як Греція, Португалія, Іспанія і Швейцарія, включили податок на додану вартість до своїх власних податкових систем. У Греції, Португалії та Іспанії середні ставки ПДВ становили 16%, 16% і 12% відповідно, порівняно з іншими країнами Європи. У Швейцарії ставка цього податку була найнижчою – 6,5%. Щодо податкового навантаження на

фізичних та юридичних осіб і обсягу перерозподілу ВВП через бюджет, у цих країнах ситуація була наступною: в Греції – 7,2%, в Португалії – 8,5%, в Іспанії – 5,4%, а в Швейцарії – 3,5% ВВП. Податок на додану вартість виявився надійним джерелом доходів для бюджетів, переважно центрального уряду. Отже, частка податку на додану вартість у загальних податкових надходженнях цих країн також була високою: в Греції – 21%, в Португалії – 26,1%, в Іспанії – 16,6%. Найнижчий рівень формування податкових надходжень спостерігався в Швейцарії – 12,4%.

Таблиця 3.1

**Процес гармонізації оподаткування споживання в країнах
Європейського Союзу**

Договір про гармонізацію оподаткування споживання	Суть договору про гармонізацію оподаткування споживання	Рік
Римський договір створення ЄЕС	Закріплювалася необхідність покращення роботи загального ринку країн гармонізувати податок з обороту у країнах-членах.	1957
Перша Директива з податку на додану вартість	Закріплювалася необх ідність зміни податку з обороту на податок на додану вартість у всіх країнах- членах.	1967
Друга Директива з податку на додану вартість	Закріплені правила запровадж ення податку на додану вартість у всіх країнах- членах.	1967

Шоста Директива з податку на додану вартість	Закріпила об'єкт та базу оподаткування, види ставок, категорії платників податку на додану вартість.	1977 Нова редакція 2006 року
Перехідна Директива	Скасовані митні бар'єри між країнами-членами. Закріплені процедури адміністрування податку на додану вартість у країнах-членах. Закріплено механізм відшкодування ПДВ при експорті за межі спільноти.	1993
Директива з електронного підприємництва	Закріплено порядок розрахунку податку на додану вартість при експорті чи імпорті електронних послуг країнами членами в/з інших країн, що не є членами.	2002
Пакет директив з податку на додану вартість	Зміни до порядку оподаткування та адміністрування ПДВ переважно стосовно міжнародної торгівлі.	2007

Джерело: [42].

У Європейському Союзі процес гармонізації оподаткування споживання виявився складним. Ця гармонізація охоплює всі аспекти оподаткування, які стосуються всіх країн-членів, а не лише окремих країн. Таким чином, стосовно ставок податку на додану вартість кожна країна-член має право застосовувати свої власні ставки. Однак

регулюються лише мінімальні розміри основної та зниженої ставок. Мінімальний розмір зниженої ставки не може бути меншим за 5%. Знижені ставки застосовуються для товарів масового вжитку першої необхідності в розвинених країнах. Крім того, країнам-членам дозволяється застосовувати знижену ставку для послуг електропостачання, теплопостачання, газопостачання тощо, що сприяє зменшенню податкового навантаження на побутових споживачів.

Ставки податку на додану вартість по країнах Європейського Союзу представлені на рис. 3.1 та 3.2.

Таблиця 3.2

Рис 3.1. Стандартна ставка ПДВ в країнах Європейського Союзу та у Великій Британії

Джерело: [42].

Рис 3.2. Знижена ставка ПДВ в країнах Європейського Союзу та у Великій Британії

Джерело: [42].

Більшість країн Європейського Союзу, крім традиційної ставки, застосовують знижену. Наприклад, в Чехії стандартна ставка податку на додану вартість становить 21%. Також встановлена знижена ставка 10% на продукти харчування, електрику, теплопостачання та інші види енергії для населення і юридичних осіб. Це свідчить про те, що ПДВ виконує регулюючу функцію, що сприяє зрівнянню доходів населення. Товари первинного вжитку оподатковуються за зниженими ставками. Таке оподаткування різних джерел енергії за зниженими ставками стимулює виробників до виробництва конкурентоздатної продукції з низькою собівартістю.

Ставка ПДВ в країнах Європейського Союзу та у Великій Британії

Країна-член ЄС	Стандартна ставка податку на додану вартість	Знижена ставка податку на додану вартість
Кіпр	15	5
Латвія	22	12
Литва	21	5 або 9
Люксембург	15	3 або 6 або 9 або 12
Мальта	18	5
Нідерланди	21	0 або 6
Польща	23	0 або 5 або 8
Португалія	23	6 або 13
Румунія	19	9
Словаччина	20	0
Словенія	20	8,5
Угорщина	27	5 або 18
Фінляндія	22	8 або 17
Франція	20	2,1 або 5,5
Швеція	25	6 або 12
Чехія	21	10
Естонія	18	5

Джерело: [2].

Таким чином, дані з таблиці 3.2 демонструють різноманітність ставок оподаткування податків на споживання. Ці ставки застосовуються до товарів та послуг, які можуть пересуватися між країнами-членами Європейського Союзу. У межах Європейського Союзу відсутнє митне оформлення для товарообігу, тому товари та послуги пересуваються вільно. Однак для вирішення проблеми адміністрування акцизів було введено правило нарахування податкового зобов'язання з податку на додану вартість в бюджет країни, де відбувається кінцевий продаж товарів. Експортні та імпорتنі операції між країнами-членами не оподатковуються податком на додану вартість, митом або специфічними акцизами, і митне

оформлення цих операцій було припинено.

У 2021 році на рис. 3.3 представлено відсоткове співвідношення податку на додану вартість у податкових надходженнях консолідованого бюджету кількох європейських країн. Зарубіжні країни упорядковані за зростанням частки податку у бюджетних надходженнях. Так, у 2020 році Франція мала найнижчий рівень податку на додану вартість у своїх бюджетних надходженнях - 15%. У Німеччині більше частину бюджетних надходжень складала податкова ставка ПДВ, яка становила 18% від усіх податкових надходжень. Подібний рівень спостерігався в Іспанії. У порівнянні з Німеччиною та Францією, країни, менш розвинені, акцентували більшу увагу на накопиченні податку на додану вартість серед своїх консолідованих бюджетних надходжень.

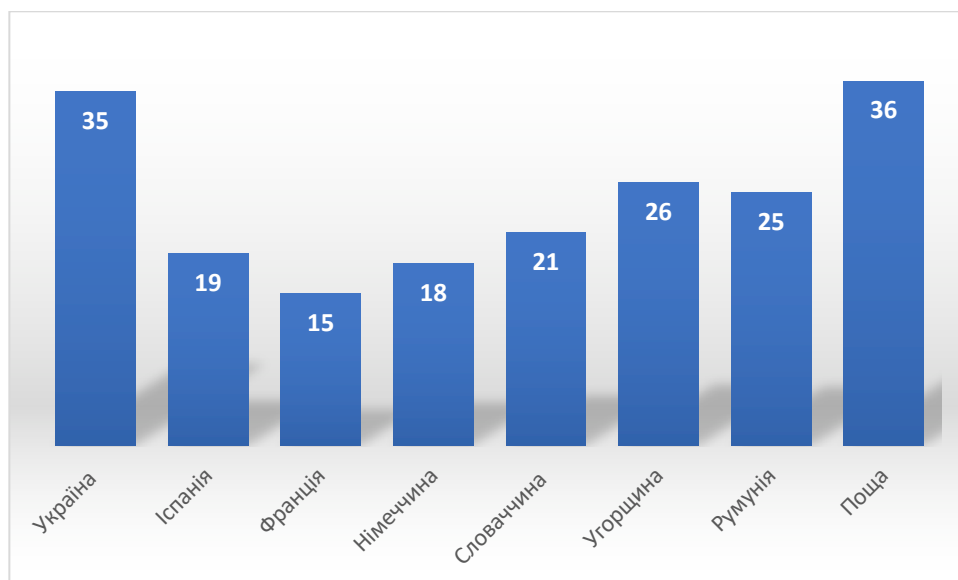

Рис. 3.3. Частка ПДВ у податкових надходженнях консолідованого бюджету деяких країн Європи в 2020 році, %

Джерело: [2].

У Румунії та Словаччині в 2021 році частка ПДВ у податкових надходженнях консолідованого бюджету становила відповідно 25% та 21%. У Польщі спостерігається найвищий рівень відсоткового внеску ПДВ у податкові надходження консолідованого бюджету серед усіх європейських країн, які були обрані для аналізу.

Україна в 2021 році досягла рівня польських показників за

відсотковим внеском ПДВ у податкові надходження зведеного бюджету - 35%. Це високий рівень, що свідчить про переважний внесок податків на споживання у фінансові функції. Питома вага податку на додану вартість у ВВП деяких країн Європи в 2020 році представлена на рисунку 3.4.

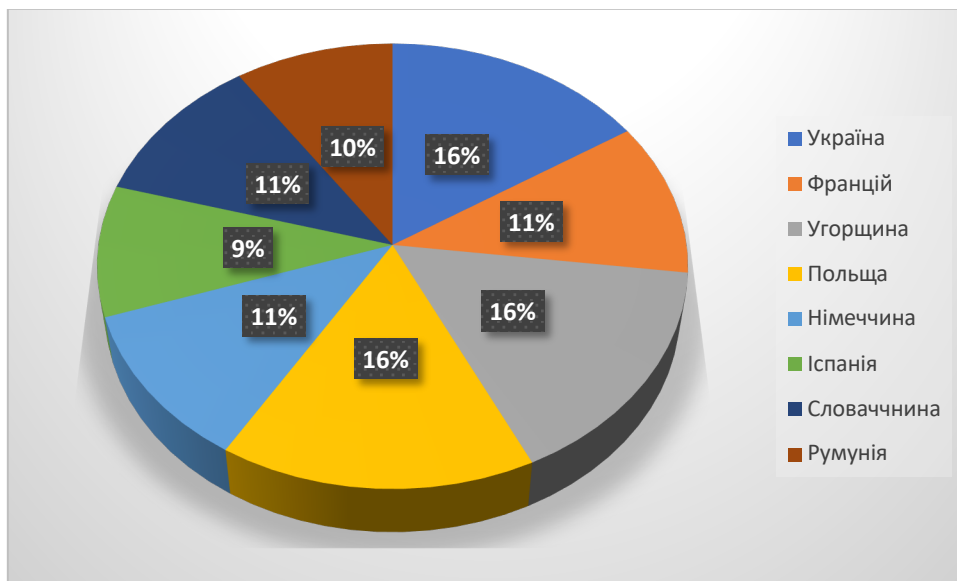

Рис. 3.4. Питома вага податку на додану вартість у ВВП деяких країн Європи в 2020 році, %
Джерело: [42].

У Франції, Німеччині та Словаччині за допомогою податку на додану вартість перерозподіляється 7% ВВП цих країн. Нещодавно Румунія та Іспанія мали трохи менший внесок - 6%. В Угорщині відзначається висока питома вага податку на додану вартість у ВВП - 10%, у Польщі - 8%. В Україні обсяг сплаченого до Державного бюджету податку на додану вартість склав 10% ВВП у 2020 році.

Подібно до податку на додану вартість, в Європейському Союзі була створена гармонізована система оподаткування акцизним податком. Це було важливою умовою для функціонування внутрішнього ринку серед країн-членів ЄС. Тому було об'єктивно

важливо створити єдиний підхід до оподаткування обігу підакцизних товарів. Основні положення цього оподаткування були затверджені в Директиві Ради Європейського Союзу від 25 лютого 1992 року № 92/12/ЄЕС.

Відповідно до стандартів Директиви Ради 2008/118 / ЄС від 16 грудня 2008 року, яка регулює загальний режим акцизного збору для підакцизних товарів, алкогольні напої, тютюнові вироби, енергетичні продукти та електроенергія усюди серед країн-членів були включені до цього списку. Директива містила також конкретні визначення платників акцизного податку та стандартний перелік пільг.

Частка акцизного податку у податкових надходженнях бюджетів деяких країн Європи в 2020 році наведена на рисунку 3.5.

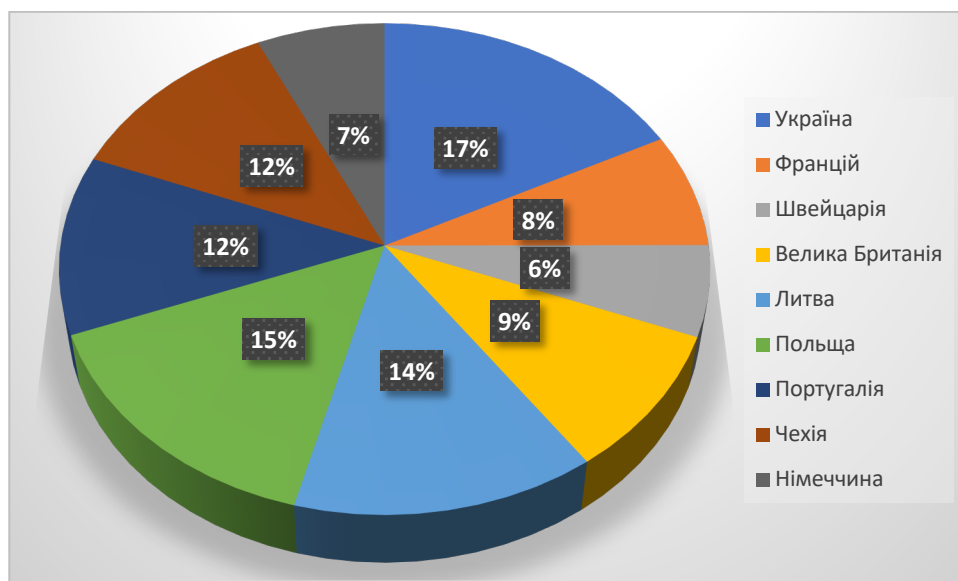

Рис. 3.5. Частка акцизного податку у податкових надходженнях бюджетів деяких країн Європи в 2020 році, %

Джерело: [2].

Отже, у Польщі найвищий відсоток акцизного податку у загальних податкових надходженнях консолідованого бюджету - 11,7%. Ця країна, як і Україна, має високий рівень оподаткування споживання. В Литві висока частка акцизного податку у податкових надходженнях консолідованого бюджету - 10,7%. Трохи нижчий рівень спостерігається в Чехії (9,3%) та

Португалії (9,1%) усіх рівнів податкових надходжень цих країн. Подібно до податку на додану вартість, найнижчий рівень акцизного податку у податкових надходженнях консолідованих бюджетів зафіксовано в найбільш розвинених країнах Європи. У Німеччині цей показник становить 5,4%, а у Франції - 5,8% від усіх податкових надходжень бюджетів на всіх рівнях.

Питома вага акцизного податку у ВВП деяких країн Європи в 2020 році наведена на рисунку 3.6.

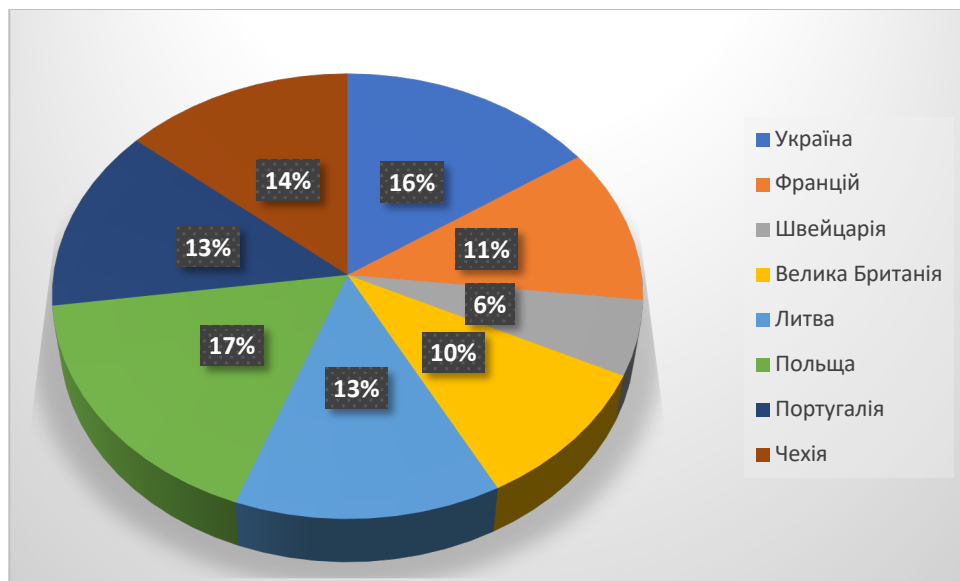

Рис. 3.6. Питома вага акцизного податку у ВВП деяких країн Європи в 2020 році, %

Джерело: [42].

Згідно з даними на рисунку, можна зробити висновок, що найнижчий рівень перерозподілу частки ВВП через акцизний податок спостерігається в Швейцарії - лише 1,3%. В Німеччині цей показник також досить низький і становить 1,9%. У Великій Британії питома вага акцизного податку складає 2,4% ВВП, в той час як у Франції цей показник становить 2,7% ВВП. Приблизно однаковий рівень перерозподілу ВВП через акцизний податок спостерігається у Португалії, Литві та Чехії - від 3,2% до 3,3%. Найвищий рівень перерозподілу ВВП через бюджет фіксується в Польщі - 4,1%.

Щодо України, відповідно до умов Угоди "Про партнерство і співробітництво між Україною і Європейським Союзом", країна зобов'язана поступово гармонізувати своє податкове законодавство з нормами Європейського Союзу, зокрема, щодо податків на споживання.

3.2. Реформування податків на споживання в Україні

Сьогоднішня система оподаткування споживання має багато рис аналогічної системи оподаткування європейських країн. За тридцять років вона пройшла доволі важкий шлях свого становлення та розвитку. Ми проаналізували динаміку сплати податків на споживання до Державного та місцевих бюджетів. Ми визначили, що податкові надходження Державного бюджету формуються переважно за рахунок податків на споживання. Місцеві бюджети майже не залежать від надходжень таких податків. Спробуємо зробити прогноз надходження податків на споживання до бюджетів всіх рівнів. Для цього побудуємо одно факторну модель залежності надходження податків на споживання від ВВП (рис. 3.7).

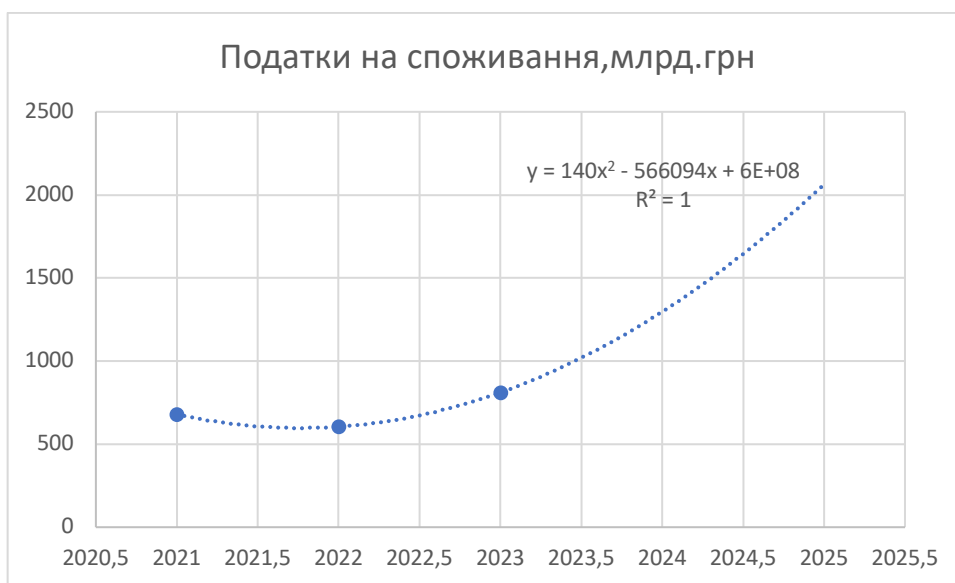

Рис. 3.7. Однофакторна модель залежності надходження податків на споживання до зведеного бюджету від обсягів ВВП, млрд. грн.

Джерело: [35, 36].

Модель представлена рівнянням: $y = 140x^2 - 566094x + 6E+08$, де

x – обсяг ВВП. Запропонована модель показує позитивну тенденцію до збільшення податків на споживання в відповідному збільшенні ВВП. Система оподаткування виступає ключовим компонентом державного управління, що регулює економічні процеси через встановлення різних видів податків та їх характеристик. Це охоплює пряме та непряме оподаткування, оподаткування доходів, споживання та майна, а також розподіл податкового навантаження між фізичними та юридичними особами. Такий підхід надає державі можливість впливати на економічні процеси через різноманітні функції податків, такі як фіскальна, регулююча, контрольна та заохочувальна.

Фіскальна функція полягає у зборі коштів до бюджету для подальшого їх розподілу на потреби держави, що сприяє фінансуванню різних сфер діяльності та наданню суспільних послуг.

Регулююча функція надає можливість державі регулювати темпи економічного розвитку. У періоди економічного зростання податки можуть бути використані для зменшення темпів виробництва, тоді як у кризові періоди навантаження може зменшуватися для стимулювання виробництва та інвестиційного розвитку.

Заохочувальна функція податків полягає у можливості держави вирівнювати доходи населення, що сприяє соціальній справедливості та забезпеченню стабільності в суспільстві.

Контрольна роль податків є критичною для держави, оскільки без неї держава не зможе збирати навіть мінімальний обсяг фінансових ресурсів для виконання своїх функцій. Усі податки, без винятку, виконують певну міру контролю. Податки на споживання в основному відповідають за фіскальну та контрольну роль. Проте, введення різних ставок та пільг для податку на додану вартість, акцизного податку та мита дозволяє також здійснювати регулюючу функцію. Якщо контрольні механізми дозволять запобігти можливим випадкам ухилення від сплати повного обсягу

податкового зобов'язання до бюджету, це сприятиме більш ефективному вирішенню проблеми контролю над оподаткуванням споживання.

Ефективне забезпечення вищезазначених функцій податків на споживання має велике значення. Для вирішення цього завдання необхідно розглянути проблеми, пов'язані з оподаткуванням споживання в Україні.

Перша та сама головна – це значний розмір тіньового сектора економіки веде до того, що не всі операції з купівлі-продажу товарів, робіт та послуг підлягають оподаткуванню податком на додану вартість та акцизним податком. Це призводить до втрат бюджету через неплатежі. Крім того, контрабанда імпортованих товарів зменшує надходження цих податків та ввізного мита, що спричиняє недостатнє виконання фіскальної функції при оподаткуванні споживання. Однак це не призводить до зниження цін на товари, роботи та послуги на ринку; втрати бюджету стають лише додатковими неподатковими доходами для підприємців, а не заощадженням для населення. Для вирішення цих проблем можна вжити наступних заходів:

1. Допомога з державною реєстрацією суб'єктів господарювання, які здійснюють роздрібні продажі, може бути скорегований за допомогою скасування межі в 1 млн. грн., після якої підприємства мають бути обов'язковими платниками ПДВ.
2. Необхідно активно боротися з тіньовим оборотом товарів, робіт та послуг, а також з контрабандою на територію України, наприклад, через вимагання від усіх суб'єктів господарювання, що здійснюють роздрібні продажі, використання реєстраторів розрахункових операцій.
3. Постійне технічне вдосконалення системи електронного адміністрування ПДВ, включаючи спрощення реєстрації податкових накладних та їх анулювання, а також внесення коригуючих розрахунків, для забезпечення зручності та

зрозумілості для платників.

4. Необхідно постійно вдосконалювати методи контролю за виробництвом та обігом алкогольних напоїв, пива, етилового спирту, тютюнових виробів з метою запобігання ухилення від оподаткування акцизним збором. Ці методи повинні відповідати стандартам ЄС.
5. Впровадження електронних акцизних марок може допомогти зменшити тіньовий оборот підакцизних товарів.
6. Необхідно вдосконалити технічне забезпечення митних процедур та підвищити їхню прозорість.
7. Важливим є також вдосконалення процедур контролю за правильністю визначення митної вартості імпортованих товарів за допомогою вивчення міжнародних стандартів та створення додаткових баз даних експортно-імпортних операцій.

Наступна проблема, пов'язана з незаконним та невчасним відшкодуванням ПДВ. Незаконне відшкодування зазвичай призводить до втрат бюджету, оскільки платники намагаються отримати компенсацію за податки, які не були сплачені до бюджету. Це може погіршити виконання фіскальної функції податку. Невчасне відшкодування відволікає оборотні активи підприємства і може призвести до втрати часу для платників податків та обмеження можливостей проведення вигідних операцій. В цьому контексті регулююча функція податку також може бути недостатньо реалізованою. Для вирішення цих проблем можна розглянути наступні заходи:

1. Збільшення кримінальної відповідальності як для платників податків, так і для представників податкової служби за незаконне відшкодування ПДВ.
2. Впровадження спрощеного механізму відшкодування для стимулювання експорту певного переліку товарів, виробництво

яких є пріоритетним для розвитку України.

На цьому проблеми в оподаткуванні споживання не закінчуються. Наступним, третім кроком варто було б запровадити оподаткування товарів першої необхідності за зниженою ставкою. ПДВ в Україні здійснюється за єдиною ставкою, що не сприяє реалізації регулюючої функції податку. Система оподаткування ПДВ стосовно таких товарів може бути вважана соціально несправедливою через її регресивний характер. Це означає, що доходи багатших громадян оподатковуються за меншою ставкою (18%), ніж витрати менш забезпечених верств населення (20%). Для того, щоб податок сприяв вирівнюванню доходів населення та підтримці економічного розвитку виробників, слід вжити наступні заходи:

1. Встановити диференційовані ставки ПДВ для різних груп товарів першої необхідності. Знижені ставки мають бути застосовані до продуктів харчування (за винятком делікатесів), дитячого одягу та взуття, будівельних матеріалів для відновлення житла.
2. Зменшити стандартну ставку ПДВ, що може призвести або до зниження цін на товари та послуги, а це активізуватиме споживання, або до вивільнення додаткових ресурсів у виробників для розширення виробництва.
3. Встановити підвищені ставки ПДВ для шкідливих для здоров'я товарів, наприклад, продуктів харчування з високим вмістом трансізомерів або гідрогенізованої пальмової олії.
4. Впровадити знижену ставку ПДВ на електрику, тепло, газ та інші комунальні послуги, що споживаються населенням та використовуються підприємствами у виробництві. Це сприятиме зменшенню податкового навантаження як на споживачів, так і на виробників.

По-четверте, установлені конкретні ставки акцизного оподаткування повинні регулярно підлягати індексації щорічно. Високі ставки на тютюнові вироби та алкогольні напої гарантують достатнє наповнення бюджету, тобто дозволяють акцизному податку ефективно виконувати свою фінансову функцію. Крім того, вони сприяють підвищенню цін на ці шкідливі для здоров'я товари, що дозволяє коригувати та обмежувати їх споживання громадянами. Також регулююча функція акцизного податку має бути спрямована на підвищення екологічної орієнтованості його застосування. У зв'язку з цим ми пропонуємо:

1. щорічно підвищувати ставки акцизного податку з огляду на потреби бюджету та залежно від економічних умов;
2. збільшити існуючі ставки акцизного податку на алкогольні напої та тютюнові вироби, які завдають шкоди життю та здоров'ю людини та суспільства;
3. встановити ставки акцизного податку на транспортні засоби, які враховуватимуть вид та кількість палива, яке вони використовують.

По-п'яте, в Україні існує ціла низка податкових пільг з оподаткування податками на споживання, які виявляються малоефективними. Вони призводять до втрат бюджету, мають обмежений соціальний вплив на населення та не сприяють загальному економічному розвитку та розвитку пріоритетних секторів економіки. З цього приводу необхідно:

1. постійно порівнювати втрати бюджету з економічним та соціальним впливом цих пільг для оцінки їхньої ефективності;
2. замінити неефективні податкові пільги системою цільових бюджетних дотацій, які мають спрямовуватися на підтримку соціально вразливих груп населення та розвиток пріоритетних секторів економіки України.

Також потрібно проводити подальше реформування законодавства у сфері оподаткування ПДВ, акцизного податку та мита. У зв'язку з вступом

країни до Європейського Союзу потрібно внести значні зміни щодо оподаткування товарів з країнами-членами ЄС. Тому важливо продовжити підготовчу роботу з гармонізації національного законодавства з питань оподаткування споживання з правилами ЄС. Ці зміни повинні охоплювати не лише аспекти оподаткування, а й адміністрування цих податків та мита. Також важливо спростити податкову звітність з цих податків.

Зазначені заходи сприятимуть вирішенню виявлених проблем оподаткування споживання та сприятимуть розвитку виробництва шляхом стимулювання споживання. Крім того, доходи бюджетів на всіх рівнях мають надалі стабільно забезпечуватися за рахунок надходжень податків на споживання.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі бакалавра досліджено суть податків на споживання, їх історичний контекст у формуванні в Україні, оцінено фіскальну та регулюючу ефективність їхнього застосування, вивчено міжнародний досвід у цій області та запропоновані практичні рекомендації щодо реформування податків на споживання в Україні.

На основі дослідження узагальнені наступні висновки. Податки на споживання, також відомі як непрямі податки, є обов'язковими платежами, що наповнюють державний бюджет. Вони стягуються шляхом включення у вартість продукції, товарів або послуг, які сплачують кінцеві споживачі, котрі фактично є платниками цих податків. Хоча виробники та інші постачальники послуг і товарів сплачують ці податки до бюджету, кінцевими платниками є споживачі. Таким чином, непрямі податки створюють ситуацію, за якої виробники та постачальники перекладають податкове навантаження на кінцевих споживачів, які оплачують їх при купівлі.

Податки на споживання відіграють важливу соціально-економічну роль та займають провідне місце в економіці країни. Вони є важливим джерелом державних доходів, і їхня частка історично перевищує частку податку на прибуток та інших прямих податків. Податки на споживання здійснюється розподіл і перерозподіл доходів та фінансових ресурсів між різними соціальними групами населення, що в свою чергу впливає на обсяги виробництва, торгівлі та споживання, сприяючи їхньому зростанню або обмежуючи його.

Основні види податків на споживання - податок на додану вартість, акциз, та мито.

Аналізуючи динаміку ВВП в Україні, можна зазначити тісний зв'язок з потенціалом надходжень від податків на споживання. Значне зростання

ВВП відбувалося починаючи з 2015 до 2023 року окрім певних років (від 20,4% до 30,2%), зниження ВВП у 2022 році на 4,9% могло негативно вплинути на непрямі податкові надходження, зменшуючи обсяги внутрішньої торгівлі та імпорту.

Провівши аналіз надходжень податків на споживання в Україні, згідно з даними доходів зведеного бюджету України протягом останніх 10 років, можна помітити загальний ріст надходжень починаючи з 2014, закінчуючи 2023рр., для кожного з аналізуючих видів податків спостерігаються різні темпи зростання. Якщо брати до уваги ПДВ, можна спостерігати загальний тенденційний ріст надходжень цього податку протягом аналізованого періоду (у 2014 - 189 млрд грн до 2023 - 581 млрд грн).

Аналізуючи акцизний податок - визначаємо розподіл між місцевими та державними бюджетами. Значення акцизного податку зросли з 45 млрд грн у 2014 році до 167 млрд грн у 2023 році. Податок від акцизів відзначається меншою стабільністю порівняно з ПДВ. Наприклад, у 2022 році спостерігається різкий спад на рівні 25,32%, але в 2023 році відбувається різке зростання на 65,22%. Дана ситуація пов'язана з початком гострої фази російсько-української війни у 2022 році та адаптацією населення до неї у 2023 році.

Провівши аналіз ввізного мита, можна стверджувати про низьку фіскальну ефективність відносно інших податків на споживання. надходження ввізного мита піддаються коливанням. Наприклад, спостерігаються зменшення надходжень у 2022 році. Однак у цілому можна відзначити загальну тенденцію до зростання надходжень ввізного мита протягом аналізованого періоду. Фактори, що впливають на надходження ввізного мита, можуть бути різноманітні, такі як зміни в зовнішній торгівлі, валютні коливання, тарифні політики тощо.

Загальний аналіз надходжень податків на споживання до бюджету України за останні десять років свідчить про позитивну тенденцію до збільшення надходження з року в рік. Аналіз проблем, пов'язаних зі збором

та стягненням податків на споживання, виявив кілька ключових викликів, що заважають ефективному функціонуванню податкової системи в Україні. Основною проблемою є високий рівень податкових ухилень і шахрайства з ПДВ, що значно знижує бюджетні надходження. Недосконале податкове адміністрування та недостатня автоматизація процесів збору податків також сприяють виникненню податкових прогалин. Крім того, складність податкового законодавства та часті зміни в нормативно-правовій базі створюють додаткові труднощі для платників податків та контролюючих органів.

Для вирішення цих проблем необхідно провести комплексні реформи податкової системи, спрямовані на спрощення та стабілізацію податкового законодавства, підвищення прозорості та автоматизацію процесів збору податків, а також посилення відповідальності за податкові правопорушення. Впровадження сучасних інформаційних технологій, удосконалення механізмів контролю та підвищення кваліфікації працівників податкових органів можуть значно покращити ефективність збору та стягнення непрямих податків. Це сприятиме стабільному наповненню державного бюджету та зміцненню фінансової системи України.

Запровадження запропонованих заходів допоможе збільшити надходження до бюджету України та відповідатиме загальній політиці використання податків на споживання для обмеження споживання шкідливих товарів, підвищуючи якість життя населення. Крім того, помірне регулювання ставок непрямих податків є важливим для економіки повоєнної України, оскільки воно допоможе уникнути погіршення добробуту населення та максимізувати ресурсну базу бюджетних коштів для підтримки відбудови та розвитку економіки після руйнувань, спричинених військовим конфліктом.

Аналіз механізму оподаткування споживання в Україні та вивчення міжнародного досвіду надало можливість зробити висновок про необхідність подальшого удосконалення цієї системи. На основі наших досліджень ми розробили ряд пропозицій:

- Боротьба з тіньовим обігом товарів, робіт та послуг, а також контрабандою товарів на територію України.
- Розширення обов'язковості оподаткування ПДВ на всі суб'єкти господарювання, що здійснюють роздрібні продажі.
- Запровадження диференційованих ставок ПДВ для різних груп товарів першої необхідності.
- Зменшення стандартної ставки ПДВ.
- Підвищення ставок ПДВ для товарів, що шкідливі для здоров'я та екології.
- Постійне вдосконалення системи електронного адміністрування ПДВ.
- Посилення кримінальної відповідальності за незаконне відшкодування ПДВ як для платників, так і для податківців.
- Запровадження спрощеного механізму відшкодування ПДВ для стимулювання експорту певних товарів.
- Введення електронних акцизних марок.
- Підвищення існуючих ставок акцизного податку на алкогольні напої та тютюнові вироби.
- Встановлення ставок акцизного податку на транспортні засоби, що враховують їхнє паливо.
- Постійне технічне вдосконалення методів контролю за виробництвом та обігом алкогольних напоїв, пива, етилового спирту та тютюнових виробів.
- Запровадження сучасного технічного забезпечення для проведення митних процедур та підвищення їхньої прозорості.
- Удосконалення процедури контролю за визначенням митної вартості

імпортованих товарів.

Запропоновані правові зміни сприятимуть одержанню державою як фіскального, так і регулюючого ефекту одночасно. Це сприятиме створенню передумов для економічного зростання та забезпечить можливість забезпечувати достатнє фінансування бюджетів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Волохова І. С., Луніна І. О., Слатвінська М. О., Хомутенко А. В. та ін. Трансформаційні процеси у податковій системі України: монографія. За ред. д-ра екон.наук І. С. Волохової. Одеса: Атлант, 2018. 383 с.
2. Волохова І. С., Дубовик О. Ю. та ін. Податкова система: Навчальний посібник. Харків: Видавництво «Діса плюс», 2019. 412 с.
3. Карпенко С. П. Оподаткування доданої вартості: Європейський досвід та Українські реалії. Ефективна економіка. № 12. 2014. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3650>
4. Кіянчук І.І. Проблеми справляння ПДВ в Україні та шляхи їх вирішення. Світ фінансів. № 4. 2015 рік. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/2849/1/%D0%9A%D1%96%D1%8F%D0%BD%D1%87%D1%83%D0%BA%20%D0%86.pdf>
5. Отаманчук Н. І. Особливості акцизного оподаткування в Україні. Вісник НТУУ КПІ. Політологія. Соціологія. Право. Випуск 1 (41). 2019. URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/32632/1/VPSP2019-1_73-77.pdf
6. Пандурка О. М., Понікаров В. Д. Податкове право: науково-практичний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2014. 312 с.
7. Вороник В. М., Ладиженська В. О. Проблеми акцизного оподаткування в Україні. Економічний вісник Донбасу. 2011. <https://cyberleninka>
8. Гаркушенко О. М., Кувалдіна О. О. Проблеми і майбутнє податку на прибуток підприємств та ПДВ в умовах цифровізації. Економіка промисловості. 2021. № 3 (95). С. 52 – 69.
9. Газізуллін І. Та ін. Аналіз адміністрування ПДВ в Україні з прикладами з металургії, машинобудування та легкої промисловості. Аналітична записка. К.: Оптима, 2011. 19 с.

10. Гетманцев Д. О., Форсюк В. Л., Бойко Н. В. Непряме оподаткування. Правова сутність та адміністрування : наук. - практ. посіб. К: Юрінком Інтер, 2014. 336 с.
11. Державний веб-портал бюджету для громадян України URL: <https://openbudget.gov.ua/>
12. Дмитренко А. В., Лебедик Г. В. Особливості справляння акцизного податку в Україні та практика оподаткування. Eurasian Academic Research Journal. 2017. № 12. С. 61 – 66.
13. Диференціація ставок ПДВ: за і проти. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2010/05/19/235781/>
14. Жукевич О. М. Актуальні проблеми застосування ПДВ в Україні. Економічний простір. 2009. № 22/2. С. 258 - 264.
15. Карпенко С. П. Сутність та особливості акцизного оподаткування: світовий досвід та перспективи в Україні. Економіка та держава. 2015. № 3. С. 117 – 121.
16. Комарова І. В. Акцизне оподаткування в Україні у контексті європейських тенденцій. Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. 2017. № 1 (37). С. 73 – 78.
17. Торотун В. І. Гармонізація специфічного акцизного оподаткування України до вимог ЄС. Науковий вісник Академії муніципального управління. 2010. № 8. С. 98 – 106.
18. Торотун В. І. Акцизне оподаткування в історії фінансової думки. Науковий вісник Буковинської державної фінансової академії : збірник наукових праць. 2008. Вип. 3 (12) : ч. 2. С. 180 – 186.
19. Кміть В. М., Комарницький В. І. Проблеми і недоліки діючої системи непрямого оподаткування в Україні. Гроші , фінанси і кредит. Випуск 8 (12) : ч. 2. С. 32 – 52.
20. Кузьмінський Ю. Податок на додану вартість в Україні та деяких країнах. Бухгалтерський облік і аудит. 2014. № 6. С. 43 – 50.
21. Лютий І. О., Дрига А. Б., Петренко М. О. Податки на

споживання в економіці України : монографія. Київ : Знання, 2005. 335 с.

22. Макаренко В. В. Напрями вдосконалення адміністрування акцизного збору в Україні. Інноваційна економіка. 2010. № 2. С. 252 - 256.

23. Трансформація акцизної політики України : монографія. За заг. ред. В.І. Коротуна. Ірпінь : Видавництво Національного університету ДПС України, 2015. 404 с.

24. Митний кодекс України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.

25. Податковий кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

26. Про гармонізацію структур акцизних зборів на спирт та алкогольні напої Директива Ради Європи від 19 жовтня 1992 р. 92/83/ ЄЕС URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_430

27. Ставку ПДВ можуть знизити до 10%, але для всіх (тобто ставку 7% можуть скасувати). Дебет і Кредит. URL : <https://news.dtkt.ua/taxation/pdv/81070-stavku-pdv-mozut-zniziti-do-10-ale-dlia-vsix-tobto-stavku-7-mozut-skasuvati>

28. Бюджет Одеси: виконання бюджету за 2022 рік. Офіційний веб-сайт міста Одеса. URL: <https://omr.gov.ua/ua/news/231849>

29. Валовий внутрішній продукт (ВВП) в Україні 2024. Міністерство фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/>

30. Виконання бюджету – 2021. Офіційний веб-сайт міста Одеса. URL: <https://omr.gov.ua/ua/open-city/budget/arhiv-razdela-byudjet/arhiv-2021/vipolnenie-byudjeta-odessi-2021/>

31. Виконання бюджету – 2023. Офіційний веб-сайт міста Одеса. URL: https://omr.gov.ua/ua/open-city/budget/vykonannia_2023/

32. Виконання бюджету Одеси – 2019. Офіційний веб-сайт міста Одеса. URL: <https://omr.gov.ua/ua/open-city/budget/arhiv-razdela-byudjet/arhiv-2019/vipolnenie-byudjeta-odessi-2019/>

33. Виконання бюджету Одеси – 2020. Офіційний веб-сайт міста Одеса. URL: <https://omr.gov.ua/ua/open-city/budget/arhiv-razdela-byudjet/arhiv-2020/vipolnenie-byudjeta-odessi-2020/>
34. Доходи зведеного бюджету України. URL: <https://cost.ua/byudzhet-ukrayiny/revenue/main/#1>
35. Open Budget. URL: <https://openbudget.gov.ua/national-budget/incomes>
36. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/2023/>
37. Показники зовнішньої торгівлі України. Державна митна служба України. URL: <https://bi.customs.gov.ua/uk/trade/>
38. Рівень безробіття в Україні. Міністерство фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/unemploy/>
39. Середня зарплата в Україні. Міністерство фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/average/>
40. Сідельникова Л. П., Сідельникова Т. П., Костіна Н. М. та ін. Податкова система: навч. посіб. К.: Ліра - К, 2013. 424 с.
41. Трут Д. Чотири головні проблеми відшкодування ПДВ в Україні URL: <https://gmcenter.ua/opinion/4-golovni-problemi-vidshkoduvannya-pdv-v-ukraini/>
42. Фрадинський О. А. Еволюція акцизного оподаткування в Україні. Вісник Хмельницького національного університету. 2009. № 1. С. 112 – 116.
43. Хлібок Ю. А. Основні напрямки реформування сучасної податкової системи України. Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. 2009. № 2 (6). С. 114 - 118.
44. Хлебнікова І. І. Фіскальні та регулятивні ефекти акцизного оподаткування в Україні : автореф. дис. канд. екон. наук : 08. 00. 08. Ірпінь, 2018. 20 с.
45. Хлебнікова І. І. Механізми контролю за обігом тютюнових виробів в країнах ЄС. Збірник наукових праць Університету державної

фіскальної служби України: 2017. № 2. С. 316 – 336.

46. Молдован О. ПДВ: скасувати не можна реформувати. Економічна правда. 2010. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2017/11/14/631109/>

47. Мороз А. С. та ін. Основні методи виявлення схем мінімізації в оподаткуванні платників податку на додану вартість. Науковий вісник НЛТУ України : збірник науково-технічних праць. 2011. Вип. 21. 8. С. 257 – 262.

48. ПДВ в умовах воєнного стану. 16 березня 2022. URL: <https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/576814.html>

49. Податковий кодекс України: Закон України від 2 грудня 2010 року

50. № 2755-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

51. Податок на готівку та гарантія відшкодування ПДВ: реформа "10- 10-10" знову на порядку денному. Що там нового? Економічна правда URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/12/26/695422/>

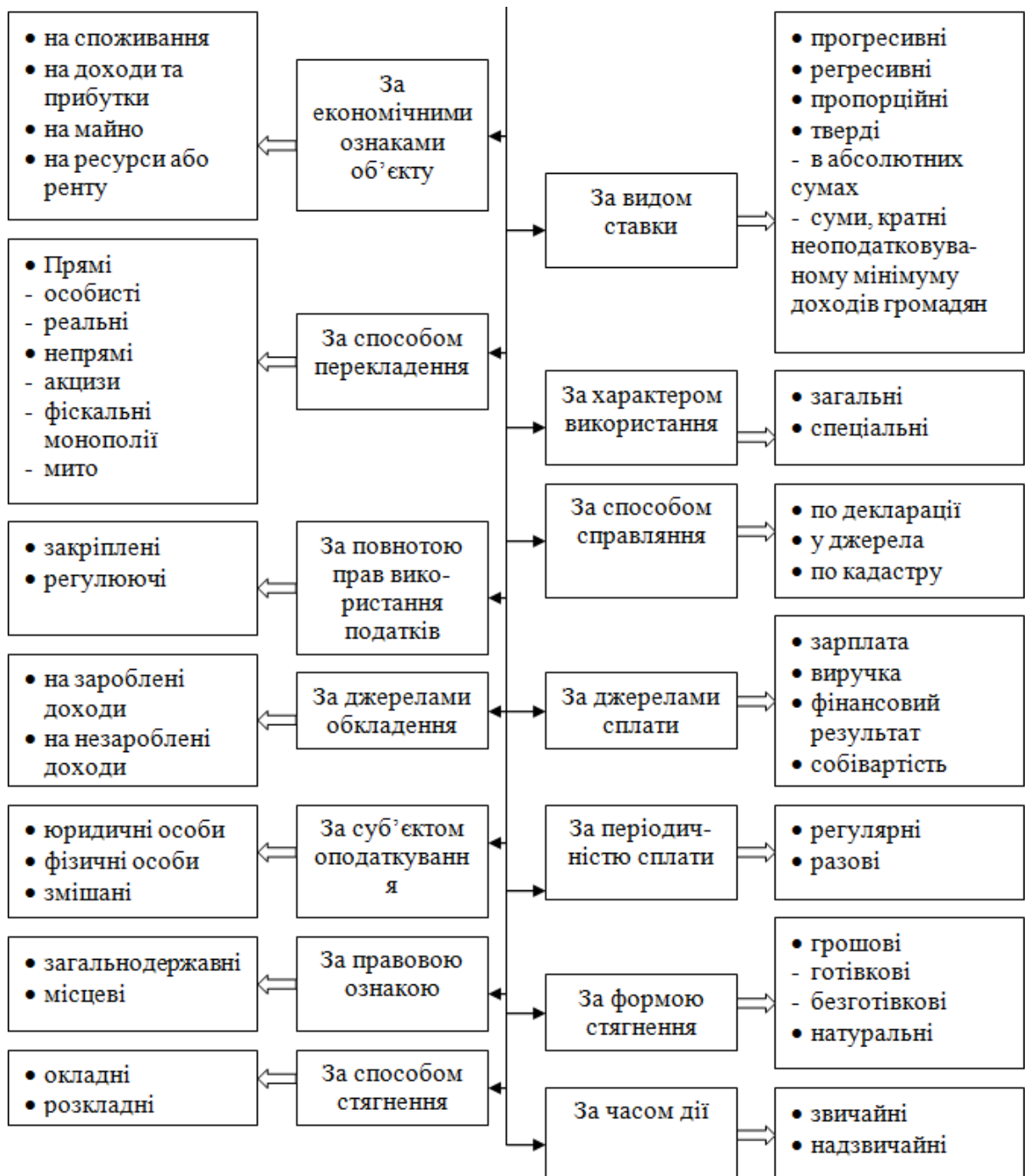
52. Податки під час війни: що змінилося для бізнесуАбо адаптація податкового законодавства до умов воєнного часу. 2023 рік. URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/211250_podatki-pd-chas-vyni-shcho-zmnilosya-dlya-bznesu

53. Податки під час війни: все, що треба знати бізнесу. Ключові зміни для малого та середнього бізнесу, запроваджені в межах податкової реформи воєнного часу. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/04/7/685375/>

54. Покатаєва О. В. Справляння ПДВ у контексті Податкового кодексу України. Держава та регіони. 2011. № 1. С. 48 - 53.

ДОДАТКИ

Класифікація податків

Додаток Б

Динаміка ВВП в Україні

Рік	ВВП, млн. грн.	Абсолютне відхилення, млн. грн.	Відносне відхилення, %
2014	1566728	+111797	+7,7%
2015	1979458	+412730	+26,3%
2016	2383182	+403724	+20,4%
2017	2982920	+599738	+25,2%
2018	3558706	+575786	+19,3%
2019	3974564	+415858	+11,7%
2020	4194102	+219538	+5,5%
2021	5459574	+1265472	+30,2%
2022	5191028	-268546	-4,9%
2023	6537825	+1346797	+25,9%

Додаток В

Механізм удосконалення оподаткування споживання в Україні

№	Напрямок	Кроки впровадження
1	Гармонізація законодавства з європейськими стандартами	Приведення норм щодо ПДВ у відповідність до Директив ЄС. Спрощення процедур адміністрування ПДВ.
2	Удосконалення системи акцизних зборів	Введення чітких критеріїв для визначення акцизних товарів. Розширення бази оподаткування. Посилення контролю за підакцизними товарами.
3	Цифровізація та автоматизація процесів	Впровадження електронного документообігу та автоматизованих систем моніторингу. Розширення використання цифрових технологій.
4	Удосконалення адміністрування ПДВ	Оптимізація системи відшкодування ПДВ. Введення механізмів автоматичного відшкодування для сумлінних платників.
5	Реформа податкової служби	Підвищення кваліфікації співробітників податкових органів. Вдосконалення внутрішніх процедур контролю та аудиту.
6	Підвищення прозорості та довіри до податкової системи	Залучення громадськості до обговорення реформ. Відкритий доступ до інформації про податкові надходження та витрати.
7	Запровадження пільг для стимулювання економічного розвитку	Введення тимчасових податкових пільг для підтримки інновацій та розвитку малого і середнього бізнесу. Зниження ставок акцизів для стратегічних галузей.
8	Боротьба з корупцією	Введення жорсткіших санкцій за корупційні дії. Посилення контролю за діяльністю податкових інспекторів.